

Scientia

Aleksi Šedo a nové cesty v léčbě rakoviny **14**

Academia

Melanie Zajacová: Na ulici může skončit kdokoliv **32**

Varia

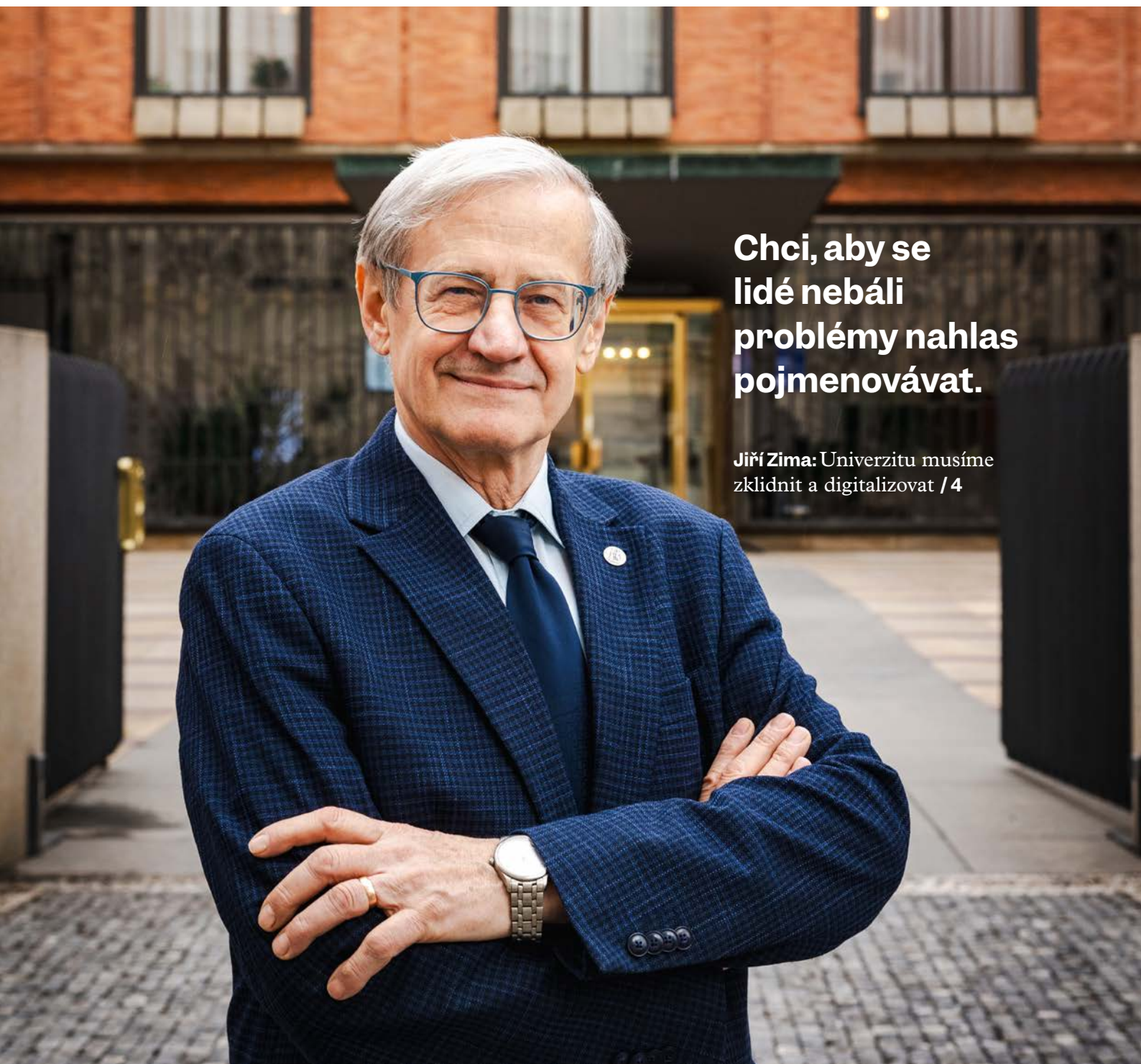
Rozhovor s Agnieszskou Holland **34**

Studenti

Ema Zemanová a mezigenerační bydlení **38**

Alumni

NG Praha a restituce uměleckých děl **56**

Chci, aby se lidé nebáli problémy nahlas pojmenovávat.

Jiří Zima: Univerzitu musíme zklidnit a digitalizovat / **4**

Propojujeme vědu, kulturu, inovace a komunitu

www.kampushybernska.cz

**Univerzita
Karlova**

FOTO Vladimír Šigut

Vážené a milé čtenářky, vážení a milí čtenáři,

naše *alma mater* – staroslavná Univerzita Karlova – má nového rektora. Akademická obec si do svého čela vybrala Jiřího Zimu, jenž vedl Přírodovědeckou fakultu UK, a prezident jej v rektorské funkci potvrdil. To, jak profesor Zima hodlá nejlepší univerzitu v Česku vést, se dozvíte i v interview v tomto čísle magazínu *Forum*. Řada věcí se jistě změní, ovšem zůstává to podstatné: upřímná snaha o vynikající vědu, výuku a službu společnosti.

Ano, hovořím o takzvané „třetí roli“. Oč jde? Po několika letech, kdy jsem byl prorektorem Univerzity Karlovy pro vnější vztahy, chápu nově upravenou agendu jako oblast, v níž péče o komunikaci a mediální obraz náleží i nové člence kolegia rektora pro komunikaci, a nejde jen o péči ohledně image navenek, nýbrž o plnohodnotný doplněk ke dvěma pilířům, na nichž naše univerzita stojí. K excelentní vědě a špičkové výuce patří společenská role.

Třetí, říká se, ale nikoliv druhořadá či třetířadá; jako fyzik bych ostatně sotva připustil, aby pořadí nahrazovalo význam. Svět kolem nás je totiž čím dále nejistější; otrásá se důvěra mezi lidmi ve společnosti i důvěra ve vědecké poznání obecně. Jako univerzita musíme světu pomáhat, aby neustrnul, natož aby se nevrátil do temných dob... Musíme se dívat vpřed. Zlepšovat se.

Během čtyřletého mandátu nás čeká plno práce. Rád bych, aby se nám podařilo univerzitu „otevřít“ více veřejnosti (třeba i díky návštěvníckému

centru), abychom ještě lépe pracovali s absolventy (pestré *alumni* aktivity), podporovali studenty (menzy, studovny) a aby se víc „rozjel“ Nadační fond UK, který nedávno spojil síly i s The Kellner Family Foundation. Také bychom, myslím, měli spolupracovat s municipalitami měst, kde sídlí naše fakulty: s Prahou, Plzní a Hradcem Králové, ale i s dalšími regiony. Musíme navíc mezinárodně vyhledávat atraktivní příležitosti, kde se může know-how Karlovky uplatňovat a plodně rozvíjet.

Řadu podnětů nabízí i nové vydání magazínu *UK Forum*: bojujeme proti rakovině, bádáme v Egyptě, vydáváme e-knihy, ale naše kolegyně a kolegové pečují i o ohrožené děti, lidi bez domova či nevidomé. Když držíme pospolu, máme coby Univerzita Karlova obrovskou sílu! Budu rád, když si nový tým Jiřího Zimy vybuduje vaši důvěru a respekt. Čekají nás nelehké úkoly, třeba dostavba Kampusu Albertov, a nesmíme to pokazit. Celé akademické obci ale můžeme slíbit, že se budeme opravdu snažit, abychom byli na Univerzitu Karlovu všichni a vždy hrdí.

Přeji vám svěží čtení.

Martin Vlach

prorektor pro třetí roli UK

Aktuální články i archiv
tištěných vydání najdete
na ukforum.cz

20

26

34

46

Forum 1/2026, sešit č. 73
Časopis Univerzity Karlovy

Vydává

Univerzita Karlova

RedakceOvocný trh 5, 116 36 Praha 1,
Odbor vnějších vztahů**Redakci řídí**

Tereza Kůstková

Odpovědný redaktor

Jiří Novák

Telefon

224 491 248

E-mail

forum@cuni.cz

Grafická úpravaFilip Blažek, David Dubec,
Designiq**Foto na titulní straně**

Hynek Glos

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Redakce si vyhrazuje právo na úpravu
autorských příspěvků a jejich krácení.Forum je rozšiřováno zdarma na
akademické půdě. Vychází čtvrtletně.

Za obsah článku plně zodpovídá jeho autor.

Stanoviska obsažená v textu nemusejí
vyjadřovat názor redakce.Vaše ohlasy, připomínky a tipy na další
náměty pro Forum uvítáme na adrese
forum@cuni.cz.

Toto číslo vyšlo v březnu 2026.

Registrace MK ČR 72 79

Tištěná verze: ISSN 1211-1724

RozhovorJIRÍ ZIMA – Univerzitu musíme
zklidnit a digitalizovat / 4**Téma**

Představujeme kolegium rektora / 10

ScientiaALEKSI ŠEDO – Nové cesty v léčbě rakoviny
vznikají ve spolupráci / 14KATEŘINA RŮŽIČKOVÁ – Našli jsme slabinu
parazita / 16JAN SCHMIDT – Zuby se nemusí jen
opravovat / 18LUCIE VENDELOVÁ JIRÁSKOVÁ – Paměť
Abúsíru na papíře i v cloudu / 20**Academia**

Tipy, jak učit ještě lépe / 24

DAVID ADAM – Výcvik studentů pomůže
v práci s ohroženými dětmi / 26HANA SOTÁKOVÁ – Čtou výborně, ale
příběhům nerozumí. Podpora dětí
s poruchou autistického spektra / 30MELANIE ZAJACOVÁ – Na ulici může
skončit kdokoliv z nás / 32**Varia**AGNIESZKA HOLLAND – Konflikt místo
dialogu. To je problém současnosti / 34**Studenti**EMA ZEMANOVÁ – Ema a dům plný
babiček a dědečků / 38TOMÁŠ KOREF – S AI za jiným obrazem
soudů / 42ZUZANA ARAZIM DOLEJŠÍ – Když se
počítání změní v porozumění / 46TEREZA STEJSPALOVÁ
A ELIŠKA THOMPSON – Blind baseball
není rozmar / 48**Alumni**PETRA JUREČKOVÁ – Hlas je naším
zrcadlem / 52

ZUZANA LÖBLING – Odčinit zlo / 56

Kronika / 60**Postscriptum**MILENA KRÁLÍČKOVÁ – Silnou stránkou
univerzity jsou lidé / 64

Univerzitu musíme zklidnit a digitalizovat

„Jednou z mých dlouhodobých priorit je výstavba Kampusu Albertov a řešení celé složité situace s úvěrem,“ říká v interview profesor Jiří Zima, nový rektor Univerzity Karlovy.

TEXT Tereza Kůstková, Martin Rychlík FOTO Hynek Glos, Petr Jan Juračka a Jiří Jakub Zévl

Pane rektore, máte za sebou prvních pár týdnů ve funkci. Teď je 7:30 ráno, začínáme rozhovor pro Forum. Jak vypadá váš typický pracovní den od nástupu do funkce?

To, že běžně začínám v 7.30 ráno, je pro mě normální. Mám to teď do Karolína relativně blízko, takže jsem zvyklý být v práci velmi brzy. Takhle jsem se to naučil kdysi, když byla pracovní doba od půl osmé, a nemůžu se toho zbavit (*směje se*).

Kolik míváte denně schůzek?

Začínám se potkávat s děkankami a děkany na samostatných schůzkách, mluvíme o tom, jaké problémy kdo z nich kde cítí. Takže včera to byla jedna schůzka za druhou, dneska také. Zítra to bude snad trochu lepší, ale zase máme vědeckou radu...

Co je pro vás v roli rektora největší změnou v agendách?

Mám mnohem víc různých reprezentačních povinností, aspoň teď na začátku, což je pochopitelné. Spoustu věcí si musí sednout: dost času zabralo třeba řešení úvazků u prorektorů, aby to dobře hrálo s fakultami. Chtějí se se mnou potkávat různí významní lidé, což k mé roli rektora patří. Vedle toho pochopitelně řeším strategická témata napříč univerzitou.

Byl jste téměř měsíc a půl de facto děkanem Katolické teologické fakulty UK. Jak vás to vytěžovalo nad rámec rektorování? A co bude nyní, kdy nucená správa KTF UK skončila?

Ano, máte pravdu. Byla to věc, která mě samozřejmě zaměstnávala hodně, ale nechodil jsem na všechna jednání sám; pověřil jsem dva prorektory, kteří dojednávali vše potřebné. Společně jsme se snažili uklidňovat vleklé spory na fakultě. Na konci minulého týdne ale MŠMT ukončilo nucenou správu KTF UK a výkon působnosti přešel zpět na Jaroslava Brože, který bude až do konečného rozhodnutí soudu děkanem této fakulty. Věřím, že se v následujících týdnech podaří na fakultě obnovit stabilní fungování a všichni aktéři vleklého sporu spolu budou v zájmu celé fakulty spolupracovat. A já se budu moct naplno věnovat povinnostem rektora. (*aktuální k 17. 3. 2026, pozn. red.*)

Jaké jsou vaše tři hlavní priority teď na začátku mandátu?

Zpovzdálí se mi zdála situace na rektorátu docela turbulentní. Takže se potřebuju dopodrobně seznámit se vším nezbytným. Připravuju schůzky s vedoucími odborů rektorátu, to je jedna z důležitých

tých věcí. Další z priorit, kterou všichni vnímáme, je digitalizace a Studijní informační systém (SIS). Na tuto agendu mám, myslím, nejlepšího člověka, jakého jsem mohl sehnat (*miněn je prorektor Martin Nečaský – pozn. red.*), takže doufám, že se v tom brzy pohneme. A pak vidím jako obrovský problém – možná jsem ho měl jmenovat úplně na prvním místě – Kampus Albertov. Tam jsme se žel dostali do situace, kdy víme, že si budeme muset vzít velký úvěr, protože jinak kampus nepostavíme, a to se nesmí stát.

K tomu se jistě ještě dostaneme, Albertov je klíčové téma. Ale ještě prozrad'te, jaké jsou vaše dlouhodobé priority pro celé čtyřleté období? Myslíte, že zůstanou stejné jako ty aktuální, které jste jmenoval výše?
Musíme se ještě víc posunout v internacionalizaci. Aby to studující Univerzity Karlovy nebrali jako povinnost, ale spíše jako obrovskou příležitost. A to samé platí i o zaměstnancích. Už na Přírodovědecké fakultě UK jsem před časem začal pociťovat, že najednou až tolik lidí netouží vyjet do zahraničí

za zkušenostmi. Dneska jsou možnosti takové, že lidé cestují, kam potřebují či touží, a není už tam takové nadšení „někam vyjet“, jako bylo krátce po roce 1989. Tehdy kdo mohl, tak vyjel kamkoliv, jen aby se dostal na renomované pracoviště v cizině.

Jaká je druhá priorita?

Potřebujeme univerzitu víc otevřít, nejen ve smyslu společnosti a třetí role, ale musíme se snažit, abychom na UK přitáhli postdoky ze zahraničí, a taky abychom dokázali přilákat zpět naše úspěšné absolventy. To je komplexní problém, protože jim budeme muset zajistit třeba bydlení, nabídnout jim nějaký rozumný „balíček“ do začátku a perspektivu na pár let.

Dobrá. A vaše třetí dlouhodobá priorita?

Hlavně bych si přál, aby se univerzita, naše *alma mater*, zklidnila, neboť mi přišlo, že je atmosféra poněkud zjitřená. Chci, aby se lidé nebáli problémy nahlas pojmenovávat. Když se bojíte na něco poukázat, tak problém stále bobtná. Ale když to sdělíte, máte šanci věc zlepšit.

Ve vašem kolegiu působí o dva prorektory víc než v minulém. Znamená to vyšší náklady na odměny? A jak bude nastavená transparentnost u odměňování?

Nemá smysl něco zamlčovat, když víte, že pokud vás někdo požádá o informace podle zákona 106, musíte je poskytnout. My jsme si to předběžně napočítli, a i když máme více prorektorů, tak nám na prorektorský sbor vychází, že náklady jsou nižší, než byly v minulém období. Musíme též dodělat mzdový předpis. To jsem sliboval. Začneme s předpisem pro rektorát a pro odměňování vedoucích pracovníků na něm, včetně prorektorů.

Kritika minulého období míří i na to, že prý rektorát „nabobtnal“. Budete zeštíhlovat?

Nejdříve tomu musí předcházet schůzky s vedoucími odborů. Plánujeme určitou změnu řízení rektorátu, ale chceme s tím vyjít až ve chvíli, kdy to budeme mít promyšlené a připravené. Já taky slyšel, že je tady „hrozně moc lidí“, ale nejprve to chci přesně zjistit a vedoucích pracovníků se ptát, co ti lidé dělají a jaký to má smysl. Jestli jsou tu třeba jen na konkrétní časově omezené projekty a pak odejdou a podobně.

V týmu máte nově i prorektora pro třetí roli: Martina Vlacha z Matfyzu. Co pro vás osobně znamená „třetí role univerzity“, jak ji laikům popíšete?

Třetí role univerzity pro mě znamená, že jsme placeni z veřejných prostředků a univerzita by to měla společnosti nějak vracet. Je to vše, co je spojeno se službou veřejnosti. Samozřejmě vychováváme studující a mladé vědce, to jsou naše dvě hlavní role, o tom není pochyb. To se nemění a je to zásadní. Ale je tam i třetí role, kterou musíme naplňovat řadou prospěšných aktivit. Univerzita dosud neměla například podchycenou spolupráci s Prahou, regiony či veřejným sektorem, zlepšit je nutné i služby pro absolventy či jejich vzdělávání.

Hodně popularizačních a komunitních aktivit se soustředilo do Kampusu Hyberská. Je tam Didaktikon, výstavy, workshopy... Vidíte v rozvíjení Hyberské potenciál?

Didaktikon, kam chodí děti ze škol, má obrovský úspěch. Navštěvovat by jej chtěli i školáci ze Středočeského kraje, jenomže už na to není volná kapacita. Takové věci chci podporovat a myslím si, že je to něco, co je vidět a dělá nám i velmi dobrou reklamu.

Potřebujeme univerzitu víc otevřít, nejen ve smyslu společnosti a třetí role, ale musíme se snažit, abychom na UK přitáhli postdoky ze zahraničí, a taky abychom dokázali přilákat zpět naše úspěšné absolventy.

Přesuňme se do jiného kampusu, do Kampusu Albertov. Vy jste to již začal, že se mluví o úvěru a potřebě až pěti miliard korun. Věc hoří. Cítíte se jako krizový manažer?

Cítím, že je to velký problém, ale šel jsem do rektorské volby s tím, že jej v případě, že uspěju, budu muset řešit. Měl jsem jako děkan na starosti dvě velké stavby, takže vím, jak dlouho se v Česku staví a co se při tom má udělat. Když jsem v případě Albertova viděl, že se tam ještě nekoplo a za rok a půl se má kolaudovat, věděl jsem, že to nemůže dopadnout dobře. A všechny kroky, které posléze vycházely najevo, jen potvrzovaly mé obavy. Na univerzitě vnímám neklid, protože tyhle peníze někde musíme sehnat, někde si je půjčit a pak je musíme, samozřejmě, splácet. Jestli to budou tři miliardy, bude to třeba na dvacet let. Každý rok je to poměrně značná suma. A kde ty peníze seženeme, tím se teď zabýváme. Nesmí to dopadnout tak, že fakulty, které už dnes nemají nadbytek prostředků, budou mít ještě méně. To ne. Proto promyšlíme různé scénáře tak, aby to univerzita zvládla.

Může obří úvěr nějak omezit investice pro ostatní fakulty?

Fakulty zapojené do Kampusu Albertov (*1. LF UK, MFF UK a PřF UK – pozn. red.*) nejsou jediné, které staví nebo chtějí stavět. Některé další stavební záměry jsou už velmi pokročile připravené. Jedna, jakkoliv velká, akce nesmí zastavit investiční akce na ostatních fakultách. To musíme domyslet, vyřešit a snažit se vyjednat pomoc třeba i od státu. Mám na výstavbu a veřejnou podporu v kolegiu rektora Jana Dobrovského, který má zkušenosti s evropskými projekty a velmi intenzivně už to řeší. Budeme muset jednat s bankami, to je bez debat, a snažit se dojednat co nejlepší podmínky pro UK, protože bez toho to nepůjde.

Kde se podle vás stala chyba? Projekt se připravuje hodně přes dekádu...

V roce 2006 jsem nastoupil jakožto proděkan pro rozvoj PřF UK a tehdy vznikl samotný koncept, ještě se tomu neříkalo Kampus Albertov. První vize zahrnovaly dvě budovy: Biocentrum a Globcentrum, a náklady se odhadovaly asi na dvě miliardy. Dneska za tu cenu není ani jedna budova, a to nemluvím o jejím vybavení. Chyb se stalo více. Nešli jsme jako univerzita do rizika neuznatelných nákladů a neudělali jsme včas „díru“ do země, být na ni byly peníze, ale ještě nebylo povolení na stavbu. A pak také hrozně dlouho trval archeologický průzkum a nebyl nijak intenzivní, navíc mohl začít dříve. A tyhle chyby se zkrátka počítaly.

Jak chcete uchopit hojně diskutované téma umělé inteligence (AI) ve výuce?

Umělá inteligence, když je používána poučeně, může velmi pomáhat. Ale lidem, kteří ji chtějí zneužít, dává do ruky umné nástroje, které jim to umožňují. Na to se zaměříme. Kupříkladu se objevují

otázky, jestli bakalářské práce ještě ano, nebo ne, některé vysoké školy v Česku je dokonce už zrušily. My ale nemůžeme bakalářské práce zrušit jen tak, protože máme akreditace vázané na kvalifikační práci. Musíme postupovat podle aktuálně platných pravidel, anebo nejdřív ta pravidla změnit.

A kdyby to záleželo jen na vás? Zrušil byste bakalářky?

Kdyby to bylo jenom na mně, určitě bych je nerušil u experimentálních oborů, kde potřebujete něco naměřit a něco nového udělat. Musíte mít data, výstupy a je to kontrolovatelné. U jiných oborů ale nejsem takový odborník, abych třeba řekl „zrovna ve filozofii je můžeme zrušit“. Ne. Tam bych byl velmi opatrný a chtěl bych téma konzultovat s lidmi, kteří s tím přicházejí do styku každý den, a to já nejsem.

Akademici je často nesnášejí, ale nakukují do nich a řeší pozice. Jak důležité jsou pro vás univerzitní žebříčky, řekněme ty hlavní jako THE, QS anebo ARWU?

V současnosti je to nezbytná věc, být se z toho nehroutím. Univerzita Karlova se dlouhodobě v některých prestižních žebříčcích drží kolem dvě stě padesátého, dvě stě šedesátého místa. Ale když si uvědomíte, kolik je na světě univerzit (*přesná čísla se různí, ale údaje se pohybují od dvaceti do čtyřiceti tisíc, pozn. red.*) a kolik dávají peněz do vědy třeba v Číně, tak skutečnost, že jakoby „stagnujeme“, беру jako to, že se udržujeme na dobrém místě. Svět nespí a víme, jak je to s financováním vysokých škol v Česku, peněz je málo. Jestli jsme schopni se udržovat na zhruba stabilní úrovni, tak to nepovažuju za tak velký problém. Zároveň ale neříkám, že bychom neměli pracovat na lepším umístění.

Veřejnost vždy řeší, proč není staroslavná UK aspoň v první stovce.

Právě: když si to spočítáte v rámci celku, jsme okolo horního jednoho procenta nejlepších škol celé planety. To si myslím, že není vůbec špatné na to, jak jsme malá země a jak jsme financováni.

Jaké máte cíle v internacionalizaci? A kam povede vaše první zahraniční cesta?

Myslím, že má první zahraniční cesta povede do Budapešti, protože je tam nějaké zasedání (*směje se*). Časem bych chtěl jet posilovat partnerství i jinam do světa, ale začátek ve funkci rektora je hektický, víc jsem teď potřeba tady. A jak posílit internacionalizaci? Musíme na ni dávat víc peněz. Třeba na PrF UK máme nadační fond, který podporuje spolu s IOCB-Tech i výjezdy studujících do zahraničí. To musíme dělat v rámci celé univerzity, máme Nadační fond UK. Vynakládat peníze tímhle směrem je opravdu potřeba. Myslím si, že pro každého, kdo vyjede do zahraničí, je to důležitá zkušenost. Čelíte tam různým problémům, a když je překonáte, víte, že to zvládnete. Zvedne vám to sebevědomí, potkáte spoustu lidí a posune vás to dál. Stejně tak je nutné získávat víc lidí ze zahraničí, i na to se budeme zaměřovat.

Máme též poradní International Advisory Board. Budete poslouchat rady jeho členů?

Jejich rady je třeba vyslyšet. Jsou to lidé, kteří jsou na svých místech a o UK už také hodně vědí. Už jsem s nimi i mluvil. V červnu máme dvoudenní jednání a pohled a názory těchto odborníků jsou pro univerzitu velmi užitečné. Chci ustavit něco jako strategický panel UK, v němž budou lidé zvenku i zevnitř, a chtěl bych, aby spolu jednali, protože se dívají dopředu.

prof. RNDr. Jiří Zima, CSCE.

Od února 2026 je rektorem Univerzity Karlovy. Analytický chemik je spjatý s UK prakticky po celý profesní život. Na Přírodovědecké fakultě UK vystudoval analytickou chemii (1975 až 1980), poté tam získal titul RNDr. (1980) a hodnost CSc. (1985). Docentem se stal v roce 1998, profesorem v roce 2009. Od roku 1985 působí na Katedře analytické chemie PrF UK, kde se věnuje výuce, výzkumu a vedení diplomových i doktorských prací. Ve vedení fakulty zastával funkci proděkana pro rozvoj (2006 až 2012). V letech 2016 až 2024 byl děkanem PrF UK. 31. října 2025 byl Akademickým senátem UK zvolen kandidátem na rektora Univerzity Karlovy, jeho funkční období jako rektora začalo 1. února 2026. Za svou vědeckou a pedagogickou práci získal řadu odborných uznání.

Budete podporovat transfer technologií a spolupráci s praxí či průmyslem?

Určitě ano, myslím si, že je to jedna z důležitých cest. Ale vždycky to závisí na lidech, kteří mají chuť do toho jít. Když sedíte kdesi „nahore“ a někdo přijde s dobrým nápadem z jiné organizace, můžete podepsat memorandum o spolupráci. Pokud ale nenajdete lidi, kteří to dělat reálně chtějí, nenaplníte to a bývá to k ničemu. Měl jsem kdysi na starosti patenty a související záležitosti. Fakulty mají svoji přenesenou autonomii, takže některé vynálezy jsme dělali jen pod fakultou. Je tam původce, pak je i někdo, kdo se to snaží prodat. A ten původce není jen „ten, kdo to vymyslel“. Je tam fakulta, univerzita, a musíte mít jasně nastavené, když z toho bude úspěch, kolik půjde komu. Musí existovat důvěra mezi těmi, kteří to vymysleli, a těmi, kteří to prodávají, aby zisk neměli jen „prodejci“. Jinak do toho nikdo nepůjde.

Bez výzkumu nebude co transferovat, převádět na aplikace. Jak chcete na Karlovce podpořit excelenci a špičkovou vědu, například v kontextu ERC grantů?

Chtěl bych pokračovat v podpoře lidí, kteří mají ambici ucházet se o prestižní ERC granty. To je zásadní věc. Určitě ale není cílem, abychom za každou cenu měli příliš mnoho lidí, kteří v žádostech neuspějí. Nemělo by se stávat, že budeme mít spoustu uchazečů s průměrnými žádostmi. Musíme podávat kvalitní projekty. V tomhle směru odváděl a odvádí velký kus práce profesor Zdeněk Strakoš. Sliboval jsem, že chceme zvýšit počet ERC pro Univerzitu Karlovu o padesát procent za čtyři roky. Tomu se musíme věnovat.

Existují studie, které zmiňují, kolik objevů ztrácíme, protože z vědy odcházejí ženy-vědkyně příliš často či brzy. Jak chcete na naší univerzitě posílit postavení žen ve vědě?

Ženám by se mělo v kariéře určitě pomoci. Vím to z domova: máme tři děti. A v mé generaci se většinou o děti staraly ženy. Dneska už to nejsou výhradně ženy, na kterých stojí celá péče o děti. Nicméně jednou z věcí, kterou budu chtít podporovat, jsou i školky pro děti vědkyň-maminek, aby nekončily s kariérou kvůli mateřství.

V únoru vám bylo sedmdesát. Jak se udržujete v kondici, duševní i fyzické?

Snažím se zdravě jíst, i když ne vždy to jde. Dřív jsem hodně sportoval. Bavil mě fotbal, hrával jsem ho na Spořilově asi dvacet let. Baví mě práce na zahradě, jezdíme na chatu, řežu dřevo. Makám i rukama. A snažím se, abych neztloustnul a abych dostatečně spal. Zatím se mi to daří! Kolem jedenácté už se začínám dívat, kde je postel, a pak do šesti většinou spím...

Co právě teď čtete?

Na gymnáziu jsem měl němčinu a bohužel jsem ji dost ztratil. Máme ale přátele v Německu, a při kontaktu s nimi jsem pocítoval, že moje němčina slábne. Tak jsem začal zase číst v němčině. V době, kdy jsem jezdil do Regensburgu (Řezna), kde jsme měli spolupráce, jsem si tam každý rok kupoval knížku. Teď zrovna čtu jednu od Franka Fabiana. Večer si ji otevřu, chvíli čtu, pak mi vypadne z ruky a druhý den někdy čtu to samé, protože si to nepamatuju (*směje se*).

A jedno odhalení na závěr: proč se někdy podepisujete s obrázkem „mravence“?

To mi přisoudili už spolužáci na gymnáziu. Byli jsme na brigádě na bramborách. Já sbíral brambory a rychle jsem plnil pytle, abych to měl „z krku“. A jak jsem pořád sbíral, dali mi přezdívku Mravenec. Chytilo se to a všichni mi tak už říkají. Když jim něco píšu, dávám k tomu iniciály JZ-M, takže hned vědí, že to píše jejich spolužák „Mravenec“.

Kolegium rektora Jiřího Zimy

FOTO Vladimír Šigut

První řada zleva:

Martin Maňásek
kvestor

Josef Staša
předseda AS UK

Andrea Rashovska
zástupkyně Ph.D. studujících

Michaela Lagronová
členka kolegia pro komunikaci

Petra Lišková
prorektorka pro vědeckou
a tvůrčí činnost

Jiří Zima
rektor

Kamila Veverková
prorektorka pro studijní záležitosti

Ludmila Brunerová
prorektorka pro přijímací řízení
a zápis studujících

Tereza Pospíšilová
členka kolegia pro sociální odpovědnost

Vratislav Kozák
kancelář

Miroslav Čermák
ředitel rektorátu UK

Druhá řada zleva:

Tomáš Šimůnek
prorektor pro doktorské studium

Michal Zima
člen kolegia pro provoz
a vnitřní procesy

Martin Nečaský
prorektor pro IT a digitalizaci

František Zahálka
prorektor pro rozvoj univerzitního
společenství

Tomáš Nigrin
člen kolegia pro strategický rozvoj

Karel Kouba
prorektor pro akreditace
a kvalitu vzdělávací činnosti

Martin Vlach
prorektor pro třetí roli

Jan Kuklík
prorektor pro akademické
kvalifikace a ediční činnost

Michal Nedělka
prorektor pro celoživotní vzdělávání

Jan Dobrovský
člen kolegia pro výstavbu
a veřejnou podporu

Michal Vrablík
prorektor pro zahraniční záležitosti

Jan Pačes (na fotce chybí)
člen kolegia pro institucionální odolnost
a přenos poznatků a technologií

Představujeme prorektorky a prorektory

Prorektorka pro přijímací řízení a zápis studentů
doc. MUDr. Ludmila Brunerová, Ph.D.
Zodpovídá za strategii a koordinaci přijímacího řízení na UK, spravedlivé, transparentní a efektivní procesy přijímání a zápisu studentů, rozvoj nástrojů pro práci s uchazeči a rovný přístup k přijímacímu řízení. Koordinuje harmonizaci přijímacích procesů napříč fakultami. Spolupodílí se na strategii náboru talentovaných a zahraničních studujících. Metodicky spolupracuje s Ústavem jazykové a odborné přípravy UK.

Prorektor pro akreditace a kvalitu vzdělávací činnosti
doc. Mgr. Karel Kouba, M. A., Ph.D.
Zodpovídá za rozvoj a kvalitu vzdělávací činnosti UK. Zajišťuje institucionální akreditaci, procesy akreditací studijních programů a systém zajišťování kvality vzdělávání v souladu s národními i evropskými standardy. Koordinuje spolupráci s Radou pro vnitřní hodnocení UK, rozvíjí nástroje hodnocení kvality studia a výuky a podporuje metodicky fakulty i garanty studijních programů. Podporuje inovace studijních programů a systematicky rozvíjí kulturu kvality výuky na univerzitě.

Prorektor pro akademické kvalifikace a ediční činnost
prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc.
Zodpovídá za systém habilitačních a jmenovacích řízení, kariérní řád akademických pracovníků a rozvoj akademických kvalifikací. Koordinuje politiku univerzity v oblasti ediční činnosti. Rozvíjí strategii univerzitního nakladatelství. Zodpovídá za agendu vztahující se k Vědecké radě UK, příp. Správní radě UK. Koordinuje mezinárodní uznávání akademických titulů a kvalifikací. Dohlíží na standardy akademické integrity v souvislosti s kvalifikačními řízeními a v souladu se zásadami akademické etiky a kvality vědecké práce.

Prorektorka pro vědeckou a tvůrčí činnost
prof. MUDr. Petra Lišková, M. D., Ph.D.
Zodpovídá za strategii rozvoje výzkumné a tvůrčí činnosti UK. Jejím úkolem je posilovat kvalitu, excelenci a mezinárodní konkurenceschopnost univerzitního výzkumu a vytvářet podmínky pro vznik špičkových výsledků s celospolečenským dopadem. Koordinuje klíčové agendy institucionální podpory vědy, grantové politiky, podpory European Research Council (ERC) a mezinárodních vědeckých projektů, podporuje rozvoj výzkumné infrastruktury a interdisciplinární spolupráce.

Prorektor pro IT a digitalizaci
prof. Mgr. Martin Nečaský, Ph.D.
Zodpovídá za strategické řízení a koncepční rozvoj digitální transformace UK. Řídí tvorbu a implementaci IT a digitalizační strategie UK, včetně enterprise architektury, datové politiky a principů data-driven řízení. Odpovídá za architekturu, integraci a udržitelnost klíčových informačních systémů univerzity, zejména za modernizaci a rozvoj SIS, provozních systémů a digitálních služeb. Podporuje interoperabilitu systémů, sjednocování procesů napříč univerzitou a jednotnou implementaci moderních technologií, včetně AI.

Prorektor pro celoživotní vzdělávání
prof. PaedDr. Michal Nedělka, Dr.
Zodpovídá za strategii celoživotního vzdělávání, rozvoj pedagogických kompetencí a agendu U3V a mikrocertifikátů. Koordinuje rozvoj nabídky kurzů pro veřejnost, profesní sféru a absolventy. Přispívá k systematickému rozvoji pedagogických dovedností vyučujících v návaznosti na kvalitu výuky. V agendě má dále rozvoj interního vzdělávání zaměstnanců UK nebo oblast využití AI ve vzdělávání a rozvoj digitálních platform pro vzdělávání dospělých – správu a rozvoj e-learningových systémů a online kurzů.

Prorektor pro doktorské studium
prof. PharmDr. Tomáš Šimůnek, Ph.D.
Zodpovídá za doktorské studium, jeho kvalitu a podmínky doktorandů. Koordinuje systém hodnocení doktorského studia, podporu školitelů a kariérní rozvoj doktorandů, GA UK atp. Spolupracuje s fakultami na zvyšování úspěšnosti dokončení studia a internacionalizaci Ph.D. programů. Prosazuje systémové zlepšení finanční a institucionální podpory doktorandů, zejména v souvislosti s reformou Ph.D. studia. V gesci má i agendu vztahující se k CERGE UK.

Prorektorka pro studijní záležitosti
doc. ThDr. Ing. Kamila Veverková, Ph.D.
Zodpovídá za obecnou agendu týkající se studia (zejména Bc. a Mgr.), přehledů o studiu, strategii studijní agendy, harmonizaci studijních pravidel a metodickou podporu fakult. Koordinuje rozvoj studijních procesů, uznávání studia, mobility a flexibilitu studijních cest. Spolupracuje na modernizaci studijní administrativy. Ve spolupráci a v součinnosti s členkou KR pro sociální odpovědnost se věnuje agendě studujících se specifickými potřebami.

Prorektor pro třetí roli
doc. RNDr. Martin Vlach, Ph.D.
Zodpovídá za rozvoj aktivit UK směrem k veřejnosti a za strategické směřování tzv. třetí role univerzity. Koordinuje společensky prospěšné, sportovní, kulturní, popularizační aktivity univerzity a podporuje zapojení studentů, zaměstnanců, absolventů i veřejnosti do života univerzity a společnosti. Rozvíjí spolupráci s externími partnery z veřejného, municipálního a neziskového sektoru a dbá rozvoj vztahů s veřejností, absolventy a donory, spolupracuje na konzistenci vnějšího obrazu UK. Pečuje o Nadační fond UK a Hyb4City v Kampusu Hybernská.

Prorektor pro zahraniční záležitosti
prof. MUDr. Michal Vrablík, Ph.D.
Zodpovídá za rozvoj a garanci mezinárodní spolupráce a za posilování postavení UK v evropském i globálním prostoru. Koordinuje zahraniční agendu univerzity, strategická partnerství a mezinárodní aliance a síť, včetně podpory agendy 4EU+. Podporuje internacionalizaci vzdělávání a výzkumu, rozvoj mezinárodní mobility studentů a zaměstnanců, společných studijních programů (joint degrees) a nábor zahraničních akademiků. Rozvíjí mezinárodní reputaci UK a zapojení do globálních akademických sítí.

Prorektor pro rozvoj univerzitního společenství
prof. Ing. František Zahálka, Ph.D.
Odpovídá za rozvoj UK jako otevřeného, bezpečného a respektujícího prostředí pro akademickou komunitu. Podporuje spolupráci a sladění fungování univerzity napříč fakultami a přispívá k celouniverzitnímu prospěchu. Rozvíjí a koordinuje provoz studoven, knihoven a dalších prostor pro studující a podporuje rozvoj kvality služeb kolejí a menz. Pečuje o zdraví, wellbeing a kvalitu života členů univerzity, koordinuje politiku diverzity, zdraví a udržitelného rozvoje a rozvíjí akademické tradice, kulturu a identitu UK.

Nové cesty v léčbě rakoviny vznikají ve spolupráci

Co podle vás v českém onkologickém výzkumu před vznikem Národního ústavu pro výzkum rakoviny (NÚVR) chybělo a co měl ústav zajistit?

Česká republika má velmi silnou klinickou onkologii. Síť komplexních onkologických center je dobře strukturovaná, celoplošná a jasně vymezená. Do

roku 2022, kdy NÚVR vznikl, ale chyběl systematický rámec pro akademickou onkologii, která je hluboce interdisciplinární. Nejde jen o lékařské profese, ale také o odbornice a odborníky z oblasti přírodních věd, informatiky, chemie či bioinformatiky. Tyto špičkové týmy u nás existovaly, ale byly rozptýlené a jen málo propojené.

„Jsme tu pro budoucí pacienty, jimž současná klinická onkologie zatím nemá co nabídnout,“ říká přednosta Ústavu biochemie a experimentální onkologie 1. LF UK Aleksi Šedo a hlavní řešitel projektu Národního ústavu pro výzkum rakoviny. V rozhovoru vysvětluje, proč je onkologie nejen medicínskou, ale i společenskou výzvou, jak funguje unikátní síť špičkových výzkumných týmů a proč budoucnost léčby závisí na spolupráci napříč obory.

TEXT Jitka Jiříčková FOTO archiv NÚVR

Jak je vlastně ústav strukturován a co všechno jeho činnost zahrnuje?

Identifikovali jsme nejkvalitnější výzkumné skupiny v Česku a na základě jejich expertízy definovali pět hlavních výzkumných okruhů NÚVR. Nechtěli jsme stavět nový ústav „na zelené louce“, ale vytvořit síť – intelektuální alianci, prostředí spolupráce, nikoliv jednu budovu. Místo fyzické centralizace jde o propojování kompetencí. Lépe se tak využívají technologie, znalosti i lidský potenciál, vznikají nové spolupráce, které tvoří otevřené, mezinárodní a živé prostředí. Máme pět odborných programů, které pokrývají celý oblouk onkologického výzkumu – od základního jako je molekulární biologie a buněčné mechanismy, až po klinické studie. Tedy od úplných základů až po to, co už se testuje přímo v praxi.

Máme také program zaměřený na komunikaci, který zahrnuje práci se studenty ze středních a vysokých škol, spolupráci s patientskými organizacemi a médii a popularizaci vědy – tedy jakousi „třetí roli výzkumu“, otevřenost směrem k veřejnosti.

Jak se to, co v rámci této intelektuální sítě vzniká, dostává k pacientům?

Náš ústav se soustředí na akademickou onkologii, ale klíčovými partnery jsou klinická pracoviště, která jsou financována z jiných zdrojů. Bez jejich zapojení by náš výzkum nemohl fungovat – spolupracujeme s nimi na práci s patientskými vzorky, ověřování hypotéz i klinických studiích. Propojení akademické a klinické sféry umožňuje, aby se výzkumné myšlenky skutečně dostávaly k pacientům a do praxe.

Můžete popsat konkrétní benefity vědecké spolupráce napříč institucemi po celé ČR?

Projevují se především ve špičkových společných publikačních výstupech. Nejenže přibývá výsledků, ale roste i jejich kvalita. Vidíme skutečný amplifikační efekt takového spolupráce. Síť se rozšiřuje, propojuje nové aktéry a kombinuje různé expertízy. To umožňuje vznik celého „value chain“ – od základního výzkumu přes patenty až po klinické studie, které často vycházejí přímo z poznatků uvnitř sítě. Výsledky se tak dostávají do praxe, nejen do klinické péče, ale i do systémových rozhodnutí, například formou doporučení nebo podkladů pro veřejné politiky.

V čem vidíte největší přínos NÚVR do budoucna?

Onkologii je třeba vnímat nejen jako klinickou či akademickou disciplínu, ale v širším kontextu, například jako demografickou či sociální výzvu. S rostoucím počtem starších lidí poroste i počet onkologických pacientů se specifickými potřebami. Právě proto je existence NÚVR klíčová. Stát má jedno místo, na které se může obracet, a díky multidisciplinárnímu zázemí tu vznikají komplexní, nikoli dílčí či partikulární odpovědi.

V jaké fázi se nyní ústav nachází?

Vstupujeme do období udržitelnosti. To je závazek nejen pro nás, ale i pro univerzitu a všechny naše partnery, jichž je celkem jedenáct. Musíme udržet všechny klíčové aktivity smysluplné v chodu tak, aby skutečně fungovaly a dál přinášely nové výsledky.

Co vám dává největší naději, že to celé bude fungovat i dál?

Míra vnitřní soudržnosti, která v síti vznikla. Skupiny se ke značce NÚVR

hlásí. Není to jen administrativní struktura, ale živé prostředí. Ústav je viditelný v zahraničí, což týmům otevírá dveře. Ano, vedeme i náročné debaty s partnery nebo s ministerstvy. Ale právě to, že lidem na ústavu záleží a jsou ochotni za ním stát, je pro mě největším důkazem smyslu a životaschopnosti celého projektu.

prof. MUDr. Aleksi Šedo, DrSc.
Přednosta Ústavu biochemie a experimentální onkologie 1. LF UK. Věnuje se výzkumu nádorové biologie a mikroprostředí nádorů. Je hlavním řešitelem a ředitelem Národního ústavu pro výzkum rakoviny (financovaného z programu EXCELES/ Národního plánu obnovy), který propojuje špičková akademická a klinická pracoviště v Česku. Ve své práci se zaměřuje na přenos poznatků ze základního výzkumu do klinické praxe. Je známý snahou budovat mezioborovou spolupráci a posilovat roli vědy ve prospěch pacientů.

Našli jsme slabinu parazita

Leishmanióza patří mezi nejrozšířenější parazitární onemocnění na světě. Výzkumu leishmanií, které nemoc způsobují, i jejich přenašečům se věnuje laboratoř profesora Petra Volfa z Přírodovědecké fakulty UK. Do jeho týmu se po rodičovské dovolené vrátila i Kateřina Růžicková a ihned se intenzivně zapojila do výzkumu, který odhalil proteiny klíčové pro přenos parazita. Tento poznatek by mohl stát na začátku vývoje účinných metod, které by zpomalily nebo dokonce zastavily šíření nemoci a ochránily zdraví milionů lidí.

TEXT Helena Zdráhalová FOTO Hynek Glos

Ze všech parazitárních onemocnění je úmrtnost na leishmaniózu druhá nejvyšší po malárii, ročně leishmanióza postihne stovky tisíc lidí. Různé formy nemoci vyvolává rod parazitických prvoků *Leishmania*, který je přenášen bodavým hmyzem na člověka i na jiné savce. Vyskytuje se v tropických a subtropických pásech Afriky, Asie, Střední a Jižní Ameriky i Evropy s potenciálem šíření dále na sever.

Nejčastěji se projevuje jako kožní onemocnění, po kterém napadenému zůstane na těle nevzhledné jizvy. Viscerální leishmanióza, kterou způsobují druhy leishmanií, jež napadají vnitřní orgány hostitele, je však život ohrožující. Diagnostika není úplně jednoduchá, vyžaduje kombinaci různých metod včetně odběru kostní dřeně nemocného. Léčba není o nic snazší, neléčená však často končí smrtí nemocného. Ročně se jí podle odhadů WHO nakazí mezi 50 až 90 tisíci lidmi. Nejrozšířenější je v Brazílii, Indii a východní Africe.

Světově unikátní chov

Už řadu let vědecká komunita usiluje o vyvinutí vakcíny či jiných opatření, která by šíření leishmaniózy zastavila. Sousedí se na studium samotných parazitů i jejich přenašečů, mezi které patří především flebotomové – drobný dvoukřídý bodavý hmyz. Více než tři desetiletí se tématu věnuje i laboratoř, kterou na PřF UK vybudoval profesor Petr Volf. Kontinuitou výzkumu, světově unikátním chovem mnoha druhů flebotomů a řadou zásadních vědeckých výsledků se řadí jeho laboratoř k mezinárodní špičce.

K jeho týmu se už jako bakalářská studentka připojila také Kateřina Růžicková (tehdy ještě Pružinová), a přenašečům leishmanií později věnovala i svou dizertační práci zaměřenou na vývoj parazita v trávicím traktu flebotomů. Po obhájení se rozhodla pro vědeckou „přestávku“, aby se mohla věnovat rodině a svému právě narozenému synovi. Po rodičovské dovolené se však vrátila a zapojila se do výzkumu, na kterém Volfův tým spolupracuje s laboratoří molekulárního biologa Jacka Suntera z Oxford Brookes University.

Společně se jim podařilo prokázat, že při přenosu parazita během sání flebotoma na hostiteli hraje nepostradatelnou roli několik proteinů, které zprostředkovávají přichycení bičíku na stomodeální valvu přenašeče. Stačí, aby jeden z pro-

teinů chyběl, a k produktivnímu přenosu nedojde.

„Naši kolegové v Oxfordu jsou špičkoví v molekulární biologii a genetických modifikacích. Dokáží připravit mutantní linie leishmanií, ale nemají je jak a na čem otestovat *in vivo*. V tom jsme pro ně unikátními partnery my. Poslali nám mutanty se zablokovanými geny pro proteiny zvané KIAP a my jsme v našich chovech sledovali, co to udělá ve flebotomech. Výsledek nás všechny překvapil svou jednoznačností. Ukázalo se, že bez těchto proteinů se leishmanie nejsou schopny navázat na stomodeální valvu v trávicím traktu flebotoma. To je klíčový krok – pokud se parazit nenaváže, při dalším sání se na hostitele v dostatečném množství nepřenesou,“ vysvětlila Kateřina Růžicková.

Výsledky jednotlivých studií pak oba týmy společně publikovaly v těch nejprestižnějších vědeckých časopisech, v roce 2024 v *Nature Communication*, loni pak v *Trends in Parasitology*. V současné době pracují na další studii.

Zastavit šíření

Jejich dosavadní poznání otevírá teoreticky možnou cestu k takzvaným „transmission-blocking“ strategiím, které by mohly zabránit dokončení vývoje a přenosu onemocnění už v těle přenašeče, čímž by se postupně snižovalo rozšíření parazita.

Stěžejní část výzkumu v pražské laboratoři odpracovala Kateřina Růžicková jako vědkyně, která se do laboratoře vrátila po rodičovské dovolené na částečný úvazek, bez ambicí zakládat vlastní výzkumnou skupinu i bez ohromujících

zahraničních zkušeností. Šla tak zcela vědomě proti současnému trendu.

„Vím, že kvůli tomu mám ve svém životopise „černý puntík“. V dnešním systému se kvalita vědce často posuzuje podle toho, jestli byl nejméně rok, lépe dva v zahraničí. Já jsem z rodinných důvodů neodjela. Kvůli tomu jsem měla v podstatě zavřené dveře k juniorským grantům. Na druhou stranu jsem díky setrvání v jedné laboratoři získala extrémní specializaci. Metody, které dělám, ovládám velmi rychle a precizně. Jsem specialistka, která sice nemá ideální životopis pro grantové agentury, ale produkuje výsledky, pro které k nám jezdí i z Oxfordu. Je otázka, jestli by věda neměla více uznávat i tyto expertní role, nejen ty „manažersko-vůdčí“,“ podotkla.

A zdůrazňuje, že v tuzemských laboratořích právě pozice zkušených vědců a vědkyň, kteří dělají konkrétní kvalitní laboratorní práci, často chybí. „Když si tým sestavíte ze studentů, stále jen někoho zaučujete. Kontinuita výzkumu a zkušenosti začnou chybět, což se nakonec propíše i do výsledků laboratoře,“ podotkla.

„Jsem ráda, že Petr Volf si toto uvědomuje a dává prostor i vědcům a vědkyním, kteří primárně netouží jen po vlastních grantech a vedení skupiny, ale chtějí zůstat u té ryzi laboratorní práce. Jeho tým je navíc velice vstřícný i vůči rodičům. Často se říká, že matky s malými dětmi jsou handicapované, ale já vidím opak. Máme mnohem lepší „skills“ v organizaci času a vnímání zodpovědnosti.“

RNDr. Kateřina Růžicková, Ph.D.

Absolventka Přírodovědecké fakulty UK. Už jako studentka se připojila k týmu profesora Petra Volfa, který na Katedře parazitologie vede Laboratoř biologie hmyzích vektorů. V současné době působí v této laboratoři jako vědecká pracovnice. Zabývá se studiem vývoje parazitů rodu *Leishmania* ve flebotomech. Spolu se svým manželem pečuje o sedmiletého syna.

Zuby se nemusí jen **opravovat**

„Největší ‚game-changer‘ v domácí péči je správné čištění mezizubních prostor,“ říká stomatolog a vědec Jan Schmidt, laureát Ceny Josefa Hlávky. Mluví o tom, jak věda posouvá stomatologii k regeneraci tkání a digitální protetice a proč může být kvalitní zdravotnická dokumentace pro lékaře někdy stejně zásadní jako vrtačka.

TEXT Jitka Jiříčková FOTO Vladimír Šigut

Pokud byste měl pacientům poradit jednu jedinou věc, která by jim zásadně změnila péči o zuby, jaká by to byla?

Zaměřte se na mechanickou očistu, především mezi zuby. O zdraví chrupu nerozhodují drahé pasty nebo ústní vody, ale to, jak důkladně dokážete odstranit zubní plak, a obzvlášť v místech, kam se běžný kartáček nedostane. Mezizubní prostory jsou hlavním místem vzniku kazů i zánětu dásní. Přesto je velká část lidí vůbec nečistí.

Přitom když je mechanická očista skutečně precizní, tedy pokud veškerý zubní plak odstraníme alespoň jednou denně, není důvod pro vznik kazu ani parodontitidy a máte i výrazně vyšší šanci na celoživotně zdravé zuby – bez vrtání a komplikací. V tu chvíli se z past a ústních vod stávají spíše kosmetické doplňky než podstatná součást péče.

Čemu se věnujete ve svém výzkumu a v čem spatřujete jeho hlavní přínos pro klinickou praxi?

Jedním z našich cílů je, aby regenerativní postupy byly skutečnou součástí běžné stomatologické péče. Primárně jde o zachování původní tkáně tam, kde to dnes ještě není většinou možné, a přiblížení se k biologicky šetrné léčbě místo pouhé náhrady ztracené tkáně. Chceme, aby se tkáň dokázala – alespoň v některých situacích – sama uzdravit.

Ve střednědobém horizontu se věnujeme vývoji nových biomateriálů a metod, které podpoří přirozené hojivé a regenerativní procesy. Pracujeme na tom, aby léčba byla přesnější, předvídatelnější a lépe zacílena na zachování původních tkání, které bychom dříve považovali za ztracené. Do kliniky se nejrychleji promítají naše inovativní nástroje pro stomatologická ošetření, jež vyvíjíme s důrazem na minimalizaci invazivity. Společným jmenovatelem všech našich projektů je péče, která je biologičtější, šetrnější a více preventivní. Méně odstraněné tkáně, méně komplikací, více přirozené funkce a života v zubu.

Mohl byste popsat aktuální výzkumné trendy v regeneraci samotných zubních tkání?

Cílem je nenahrazovat poškozenou tkáň umělými materiály, ale nastartovat vlastní samoléčebné schopnosti zubu. Prvním směrem je podpora tvorby nového dentinu, kdy se zub při ohrožení zubní dřeně přirozeně snaží vytvořit ochrannou vrstvu a moderní bioaktivní materiály tuto reakci účinně posilují. Tato strategie je dnes klinicky nejbliže běžné praxi.

Dalším výzkumným trendem je udržení či obnova vitality samotné dřeně, která je živá, prokrvená a schopná bránit infekci. S využitím kmenových buněk, růstových faktorů či biomateriálů již lze v některých případech vrátit vitalitu například zubům mladých pacientů po úrazech.

Třetí, zatím nekomplexnější, výhled představuje vytvoření nové živé tkáně pomocí technologií jako 3D biotisk nebo organoidy. Zní to futuristicky, ale právě tyto metody mohou v budoucnu zásadně proměnit léčbu těžce poškozených zubů.

Všechny tyto přístupy mají společný směr: Od pouhé náhrady materiálem k biologickému uzdravení. Tam, kde se dříve zub „vykuchal“ a vyplnil, se dnes

snažíme uchovat jeho životní funkce. Je to posun od mechanické opravy k opravdové léčbě.

Ve svých publikacích se věnujete využití digitálních metod v zubním lékařství. Jakou oblast stomatologie ovlivnily nejvíce?

Digitalizace ve stomatologii propojuje diagnostiku, plánování i léčbu do jednoho prostředí a umožňuje přesnější, rychlejší a bezpečnější postupy. Nejvíce je to vidět v protetice: Místo otisků je použit sken, vznikne 3D model, náhrada se navrhne virtuálně a následně přesně vyfrézuje či vytiskne. Pacientovi to přináší větší komfort a rychlejší léčbu.

Jakým směrem se bude digitální protetika ubírat v nejbližší době?

Směřuje k vyšší přesnosti, individualizaci a spolehlivým výsledkům. Detailnější sběr dat pacienta a využití umělé

inteligence budou napomáhat navrhovat náhrady stále více podle biomechaniky konkrétního pacienta, ne podle univerzálních šablon. Současně bude ošetření rychlejší a dostupnější – korunky „na počkání“ a automatizované procesy se stanou běžnější praxí.

Na co kladete největší důraz při výuce mladých zubních lékařů?

Ve výuce zdůrazňuji základy medicíny: odpovědnost, empatii, komunikaci a odbornou zdatnost. K tomu ale přidávám často opomíjené forenzní aspekty, zejména význam kvalitní zdravotnické dokumentace. Jako předseda revizní komise Oblastní stomatologické komory Hradec Králové se často setkávám s případy, kdy právě dokumentace rozhoduje o tom, zda lékař dokáže svou péči obhájit. Proto studujícím říkám, že nejde o byrokracii, ale o jejich právní ochranu i důkaz kvalitního ošetření.

doc. MDDr. Jan Schmidt, Ph.D. Zubní lékař a výzkumník působící na Stomatologické klinice LF HK UK a FN HK. Ve své vědecké a klinické práci se zabývá moderními metodami ve stomatologii, výzkumu kmenových buněk zubní dřeně, vývoji nových terapeutik z kyseliny hyaluronové či inovativním nástrojům pro stomatologická ošetření. Je autorem řady publikací v oboru, vede grantové a výzkumné projekty, je členem Vědecké rady České stomatologické komory. V listopadu 2025 převzal Cenu Josefa Hlávky – prestižní ocenění pro mladé vědce – jakožto uznání za jeho dosavadní přínos v oboru stomatologie.

Paměť **Abúsíru** na papíře i v cloudu

Jsou to dvě parádní knihy. Nesou shodný název *Zmizelé horizonty*, přičemž první díl se věnuje expedicím českých egyptologů z let 1959 až 1989 a druhý nahlíží fotografické snímky z let 1990 až 2024. Kromě Lucie Vendelové Jiráskové jsou pod oběma svazky, jež vydala mateřská Filozofická fakulta UK v letech 2021 a 2024, podepsáni vedle dobových fotografií Českého egyptologického ústavu FF UK (ČEgÚ) také fotoeditor a fotograf ústavu Petr Košárek a novinář-arabista Štěpán Macháček, který býval zpravodajem na Blízkém východě.

Při listování jakoby se člověk díval zpět na počiny, jichž čeští archeologové docílili a jimiž si vydobyli světový věhlas. Pyramidy, hrobky, mastaby. Sochy, kostry. A živí lidé mezi všemi těmi starověkými památkami! Původním záměrem autorů bylo přinést hmatatelnou stopu, otisk obou „třicetileté“, nicméně nedávno vydaný druhý díl jde takřka do současnosti. Vznikne snad jednou – za pár dekád – třetí díl? „Možné to je, ale bude už u toho jistě někdo jiný,“ směje se Jirásková. Knihy nepřipravovala náhodou: je totiž správkyní úctyhodného archivu ČEgÚ, jehož součástí je ohromné množství fotek, které Češi při bádání pořídili.

Fotek? Už přes 200 tisíc

Sympatická Lucie, která je nejen egyptoložkou, ale také maminkou tří dětí, upozorňuje, že dnešní archiv není jen tak nějakým „skladištěm“ fotomateriálu. Položky nacházejí využití ve vědeckých studiích, komparacích či publikacích. „V tuto chvíli máme v naší databázi uloženo přes 200 tisíc fotografií a tip-la bych, že tvoří tak dvě třetiny našeho fotoarchivu. Ten zahrnuje nejen výzkum v Abúsíru a Sakkáře, ale také v Núbii (UNESCO), Súdánu (Usli a Sabaloka) a Západní poušti anebo muzejní sbírky a expozice, ale i moderní Egypt,“ prozrazuje nám.

Archiv má i další rozsáhlou část, kam náleží menší videoarchiv a archeologická dokumentace, jako jsou nálezoové karty, plány, kresby nálezů, výkopové a dokumentační deníky, geodetická měření, 3D modely i laserová skenování, dále chemické, přírodovědné i datovací analýzy.

Egyptoložka Lucie Vendelová Jirásková se věnuje hlavně výzkumu kamenných nádob, ovšem pečuje též o archiv Českého egyptologického ústavu FF UK. Jeho obrazové podklady představila s kolegy ve dvou úžasných knihách *Zmizelé horizonty*.

TEXT Martin Rychlík

FOTO Hynek Glos, archiv ČEgÚ FF UK

„Velice zajímavý je i listinný archiv, kde jsou třeba dopisy, které v 60. až 90. letech putovaly mezi Prahou a Káhirou. A vlastně navíc jsem založila ještě archiv „orální“, kdy již několik let natáčím rozhovory se současnými kolegy, nebo dohledávám kontakty na lidi, kteří s námi dříve spolupracovali. Jde o neformální povídání o jejich práci, cestách a Egyptě,“ líčí Lucie Vendelová Jirásková, která se k takto zajímavé práci dostala tak trochu náhodou...

Od diáků k digitální paměti

Když začínala s archivem, někdy kolem roku 2007, šlo ještě o dobu, která dnes působí téměř analogově. „Tehdy se totiž fotky a vlastně i obrázky do přednášek připravovaly jen formou slidů, které se vkládaly do projektorů,“ vzpomíná Lucie. Asi před dvěma dekádami se však digitalizace zdrojů postupně stávala standardem a věda začala vyžadovat jiný typ dat: přesné soubory, metadatové popisy, dohledatelnost i dlouhodobé ukládání. Egyptoložka upozorňuje, že nešlo o nějaké individuální hobby, nýbrž se digitalizace stala institucionální potřebou.

„Tehdy to byl požadavek vedení ČEgÚ, které si uvědomilo, že je potřeba začít s digitalizací archivu,“ vzpomíná Jirásková, jež tehdy byla magisterskou studentkou. A brzy zjistila, že pouhý „převod“ nestačí. Hromady digitalizovaných souborů tak začala systematicky třídit a vytvářet interní archivní databázi. Impuls k tomu byl ryze praktický: kolegové chtěli data, ale bez systému se nedala jen tak rychle najít. „Říkala jsem si: ‚Tak fajn, teď po

mně někdo chce fotky, ale když už je máme digitalizované, tak si v nich mohou pohodlně hledat sami.‘ A dnes už v databázi máme nejen fotografie, ale i další provázanou dokumentaci: plány, nálezy a jejich kresby, keramické kontexty, deníky i analýzy,“ říká egyptoložka, jak se během pár dekád archiv proměnil v digitální nástroj špičkové vědy. Podle ní je to zásadní: archeologie se často dělá též „retrospektivně“ – vědci se vracívají k materiálu a znovu jej interpretují.

Trochu záchranářské práce

Jedna část fotoarchivu má zvláštní prioritu. Nikoliv snad kvůli značné atraktivitě, ale kvůli trvanlivosti materiálu. Staré snímky se kazí. „Snažili jsme se, abychom měli starší fotky co nejdříve zajištěné, protože degradují. Už jsme měli reálný problém s tím, že dávné snímky byly fialové a pro publikační účely se musejí barevně upravovat,“ připomíná Jirásková s tím, že existuje i další vytrácějící se materie: lidská paměť. S časem ubývá osob, které si ještě pamatují, kdo se na fotce ve skupince návštěvníků usmíval, kde přesně byl pořízen určitý detail... I proto se egyptologové snaží snímky důkladně „opopiskovat“, vyzvědět informace.

Vědkyně, která se zabývá obdobím Staré říše, oceňuje, že jí pomáhají – stejně jako když sama začínala – studující oboru. „Máme nyní, myslím, tak čtyři studenty, kteří nám s archivem pomáhají. Jsou to studující bakaláři, magistři i doktorandi, kteří dle stupně studia kombinují jednodušší a složitější práce,“ vypráví Lucie s respektem k nim. Ale přidává kontext: „Dělám to ráda. Je to nezbytná práce, ale my všichni jsme primárně vědci. Tohle je jen naše vedlejší činnost. Bývám hodnocena hlavně za články, studie a knihy; péče o databáze je bonus.“

Výfoceně kosterní nálezy, sošky, takzvané nepravé dveře či hieroglyfy Češi uchovávají nejen v papíru, ale i moderně v cloudu. Archivace je robustní: na fakultních úložištích, v kopii na akademické síti CESNET a další záloha pro potřeby expedice je ještě v Káhiře. Ovšem celá luxusní databáze je prozatím jen interní; úplné otevření naráží na hranice právní i finanční. „Stále přemýšlím, jak vytvořit veřejnou a kolegům dostupnou databázi. Uvažovala jsem o unijním projektu, velké databázi Abúsíru, která by měla jasně definovaný účel, zajištěný provoz a mezinárodní dohodu o tom, co je či a co lze sdílet,“ nastiňuje. Právě Abúsír nedaleko Káhiry, kde Češi po dekády pracují, není jenom „českou zónou“ – do budoucí „infrastruktury objevů“ by se tudíž mohly přidat se svými daty instituce z Berlína či Lipska. Pěknou inspiraci pro potenciální sdílenou databázi nabízí Harvard se svým webovým projektem *Digital Giza*.

Čitelné kamenné nádoby

Vědeckou doménou Lucie Jiráskové jsou ale terénní výzkumy a kamenné nádoby. I k nim se dostala ještě během studia, když v roce 2010 kolegové potřebovali interpretovat velký soubor nádob z kame-

1 Milan Zemina, 1995: Odkrývání mastaby vezíra Kara. Krásný detail toho, jak vezírovy nepravé dveře vylézají z písku a postupně nám dovolují nahlédnout, jakou pozici mívál ve společnosti. Tato mastaba je také jedním z milníků v dějinách ústavu. Byl to první samostatný výzkum Miroslava Bártý, jímž zahájil nejen systematické prozkoumávání jižního Abúsíru, ale i dlouholeté úspěšné bádání o proměnách společnosti v době Staré říše.

2 Josef Grabmüller, 1984: Tahle fotografie vznikla při objevení jednoho z fragmentů nádherných soch panovníka Raneferefa. Fotografii mám ráda proto, že z ní vyzařuje upřímná radost z nečekaného objevu. Profesor Miroslav Verner a bratři Kerétiovi, rejsové Ahmad a Talál, jsou na ní zachyceni jako „rodina hýčkající své děťátko“.

3 Foto Jaroslav Novotný, 1961: Tuto fotografii jsem objevila náhodou při zpracovávání negativů, které kolegyně vyřadila ze souboru Núbijská akce UNESCO. Jedná se o první plnohodnotnou československou expedici. Účastníci v roce 1961 vyrazili do Egypta a Nubie, a při té příležitosti vystoupali až na vrchol Chufuovy pyramidy. Myslím, že to bylo velice pěkné zahájení naší dlouholeté archeologické práce v Egyptě!

ne. A tehdy si zvědavá studentka položila otázku na využívání a větší smysl kamenných nádob v Egyptě. Kupodivu se takovým tématem zabývala jen hrstka lidí!

„Nezajímají mne jen typologie a vývojové řady, ale to, co z nich jde všechno vyčíst: výroba, distribuce, sociální hierarchie, celé ideové posuny i vývoj egyptské společnosti,“ vypráví Lucie, že v jistém období Staré říše jakoby rázem skončilo užívání velkých kamenných nádob v hrobkách úředníků a elity. Místo nich se objevily kamenné miniatury. A přitom nešlo o estetiku, jednalo se o větší ekonomickou změnu, kdy si panovník (stát) už takové obětiny či dary nemohl dovolit, takže přispěchal s lacinější náhražkou, která však měla stejnou či podobnou symbolickou váhu. Zatímco keramika bývala pro Egyptany běžnou spotřební záležitostí, vrtaný a dále upravovaný kámen nesl jak funkční, tak statusový rozměr: „Kámen byl vždy užíván k uchovávání olejů nebo mastí, které by se jinak v keramice zkazily. Užití kamenných nádob bylo signálem prestiže – byly jen pro někoho, kdo si je mohl dovolit.“

Mgr. et Mgr. Lucie Vendelová Jirásková, Ph.D., Egyptoložka a archeoložka působící v Českém egyptologickém ústavu FF UK. Vystudovala dějepis a anglický jazyk na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity a následně egyptologii i dějiny a kulturu islámských zemí na Filozofické fakultě UK. Ve své odborné práci se zaměřuje na studium staroegyptské společnosti v rané dynastické době a ve Staré říši; v oblasti materiální kultury se specializuje na kamenné nádoby. V roce 2021 obhájila na FF UK dizertační práci *Miniature and Model Stone Vessels of the Old Kingdom*. Je správkyňí archivu fotografií a terénní dokumentace ČEGÚ FF UK. Nedávno vypravila dvě obsáhlé knihy *Zmizelé horizonty* (2021, 2024).

4 Martin Frouz, 2008: Egyptoložka Hanka Vymazalová dokumentuje rakev z Verkaureovy hrobky. Je to krásný příklad toho, co naše práce kromě archeologie obnáší. Dnes už je jednoduché udělat 3D model rakve, ale i přesto zůstává ruční kresba ideální formou dokumentace. Nepočítá se totiž jen rychlost či přesnost, ale jde též o detaily, kterých si člověk často povšimne právě tehdy, když předmět kvůli kresbě důkladně studuje vlastním okem.

5 Martin Frouz, 2016: Jižní část abúsírské pyramidové nekropole. Vylézt na Neferirkareovu pyramidu, jejížněžší a nejvyšší ze všech pyramid Abúsíru, je neobyčejným zážitkem. Člověku se naskytne pohled nejen do údolí a na druhý břeh Nilu, ale i na sever, kde je možné přes ostatní abúsírské pyramidy zahlédnout pyramidu v Gíze, nebo na jih, kde se nacházejí hrobky členů královské rodiny, z nichž již bylo mnoho českými egyptology odkryto.

6 Jan Brodský, 2009: Tuto fotku jsem vybrala proto, že zastupuje jiný typ snímků, kterým jsme v knize daly prostor. Jedná se o dílo Jana Brodského, jenž vytvořil celý cyklus zachycující krásy islámské Káhiry. Fotografie jsou čisté a dýchají klidem jednoduché – a přitom jemně a vkusně zdobné – islámské architektury.

Popularizace jako čtvrtý pilíř

Kromě terénních výzkumů, své specializace a správy archivu hovoří Lucie ještě o čtvrtém pilíři své práce. „Pro mě je strašně důležitá popularizace vědy. Ne jako volnočasová aktivita, ale jako profesní povinnost. My přece neděláme egyptologii jen sami pro sebe, pro svůj dobrý pocit a objevy, ale rovněž proto, že to společnost zajímá a chce. Vnímám poptávku po tom, abychom naše zjištění prezentovali široké veřejnosti,“ říká Jirásková, přičemž nezapře, že ještě před egyptologií vystudovala Pedagogickou fakultu JČU (obor dějepis-angličtina).

Vzdělávání mladých ji baví; má zkušenosti s vedením programů pro veřejnost i vystupováním v médiích. Trénovat komunikaci s mladými může i doma – s manželem, u nějž chválí toleranci a ochotu podporovat ji ve vědě, vychovávají tři děti ve věku 14, 12 a 9 let. I její definice úspěchu je pozoruhodně nesoutěživá: „Pro mě je úspěchem vždy to, když někomu svojí práci udělám radost, nebo pomůžu v jeho vlastním výzkumu. Když má smysl. Nepotřebuji mít skvělé granty pro vlastní uspokojení, potěší mě i to, když na mou přednášku přijdou lidé, kteří se zajímají a ptají.“ A pak přidá detail, který by v amerických magazínech působil jako emotivní pointa: „Naposledy jsem měla večerní přednášku, kde byly i čtyři děti. A všechny vydržely napjatě poslouchat celé dvě hodiny. To je pro mě úspěch!“

Lucie Vendelová Jirásková ovšem staví na všech čtyřech pilířích. Dívá se vpřed a plánuje další počín. Knihu o velevýznamné lokalitě. „Hrozně moc by mě lákalo vydat v češtině knížku o Sakkáře. Chybí nejen u nás, ale do značné míry i v angličtině,“ tvrdí vědkyně, kterou inspiroval před časem učiněný objev pozůstatků „obyčejného“ osídlení v poušti – domu z přelomu pozdní a řecko-římské doby, tedy z období kultů posvátných zvířat. Když začala zjišťovat, co o dané lokalitě v té době víme, narazila na pusto a prázdno. „Zjistila jsem, že téměř nic. Všichni zkoumali katakomby či zvířecí mumie, ale zázemí zůstalo mimo zřetel,“ upozorňuje. Jenže právě to může být společensky klíčové: musely tam být farmy chovaných zvířat, mumifikační dílny, obchody, ubytovny, hostince pro davy poutníků, kteří přicházeli... A taková každodennost může být pro dějiny někdy výmluvnější nežli okázalé monumenty.

Tipy, jak učit ještě lépe

Experti Univerzity Karlovy připravili pro elektronickou edici Futurebooks interaktivního průvodce, který vyučujícím pomůže s výukou krok za krokem. Ke stažení je zdarma.

TEXT Jitka Jiříčková FOTO Vladimír Šigut

Hodí se takřka všem. Kniha *Průvodce efektivní výukou na vysoké škole* (2025), kterou jako editoři vypravili Bartłomiej Wróblewski a Michal Urban, nabízí konkrétní odpovědi i nástroje, jak motivovat, hodnotit, plánovat výuku a zapojovat do ní studující, aby se učili aktivně a ještě s chutí. Publikace v interaktivní online podobě je dostupná zdarma v elektronické knihovně Futurebooks, kde ji lze nejen procházet, ale také stáhnout si ke čtení offline. Moderní didaktické postupy, příklady z praxe a aktivizační úkoly z ní dělají praktického partnera pro každého, kdo chce učit lépe – a to s pochopením, podporou a inspirací.

Pomůcka pro vyučující

Kde se knížka vzala? *Průvodce efektivní výukou na vysoké škole: Inspirace a příklady dobré praxe* vznikl z praktické potřeby nabídnout vysokoškolským vyučujícím srozumitelný, čtivý a na reálné situace navázaný návod, jak efektivně učit. Využijí ji především začínající vyučující, kteří hledají jistotu před první výukou, ovšem inspiraci v ní mohou najít i zkušení pedagogové a pedagožky. Určena je také lidem z fakultních center podpory výuky.

Na vzniku publikace se podílel jedenáctičlenný tým autorek a autorů z různých fakult Univerzity Karlovy. Jak uvedl jeden z iniciátorů publikace, David Hurný, impulzem pro její vznik byla právě opakovaná zpětná vazba z řady fakult. „Akademičky a akademici sice měli k dispozici kurzy, workshopy a metodické materiály, ale chyběl jim nějaký nástroj pro samostudium. Ocenili by materiál, ke kterému by se mohli vracet vlastním tempem, podle svých potřeb a časových možností,“ vysvětluje Hurný čtenářům magazínu *Forum*.

„O výuce na vysoké škole se v Česku mluví stále málo. Když se na mě kdysi obrátil mladší kolega s otázkou, jakou českou publikaci si – kromě té řady zahraničních – může přečíst, než prvně vstoupí do výuky, nedokázal jsem mu doporučit jediný ucelený zdroj. Zatímco klasická školská pedagogika vychází z rozsáhlého korpusu odborné literatury, ve vysokoškolském prostředí kvalitní a prakticky použitelná publikace chyběla,“ popisuje další z autorů Bartłomiej Wróblewski s tím, že jedním z hlavních přínosů knihy je její interaktivní pojetí.

Prostřený švédský stůl

Dílo nezahlcuje čtenářky a čtenáře teorií, průběžně je navíc zapojuje. Publikace je určena k dialogu, k reflexi a experimentování, nikoli jen ke čtení. Jednotlivé kapitoly (je jich šestnáct) jsou uspořádány tak, aby v knize každý našel to, co zrovna potřebuje. Chcete příklad? Někdo kupříkladu otevře část o bezpečném prostředí, jiný zase o výsledcích učení, další o hodnocení. Nejde tedy o lineární učebnici, ale o jakýsi prostřený „švédský stůl“ inspirace. Najdeme zde například vysvětlení základních pedagogických kompetencí, rámec pro efektivní výuku

na UK či rozdělení rolí a aktivit vyučujícího – od plánování, přes vedení výuky až po reflexi.

Praktičnost nové knihy se projevuje třeba v tom, že téměř každá část pracuje s konkrétními příběhy, díky nimž autoři a autoři dokládají relevanci tématu na reálném problému, se kterým se mohou vyučující reálně setkat. Publikace tedy představuje řadu evidence-based poznatků o učení, které boří zažitá pedagogická mýty a opírají se o výzkum. Dokazuje například, že známkování samo o sobě nezlepšuje učení, zatímco kvalitní formativní zpětná vazba ano. Kniha pracuje s chybou jakožto přirozenou a užitečnou součástí učení. Detailně rozebírá možnosti aktivního zapojení studujících, které vede k hlubšímu porozumění nežli frontální výklad. Také upozorňuje, že učební styly (vizuální, auditivní a další) nemají často oporu ve výzkumech, přestože jsou ve školách stále hojně rozšířené. Jiné kapitoly se věnují například vlivu očekávání vyučujícího na výkon studujících, roli motivace a smysuplnosti úloh, významu jasně formulovaných výsledků učení anebo rozdílu mezi tím „odučit látku“ a skutečně podpořit proces učení. Autorský kolektiv o jedenácti odbornících nabízí nejen vysvětlení těchto jevů, ale rovněž konkrétní příklady, jak je promítnout do výuky.

Užitečná publikace rovněž představuje platformu Paedagogium, která vyučujícím pomáhá formou kurzů, workshopů, letní školy či komunitního sdílení. Čtenář/ka tak dostává nejen teoretické know-how, ale také nástroj, jak ho dál rozvíjet v praxi a pečovat o výuku a kde pro to hledat podporu. Průvodce tudíž není jen e-knihou o tom, jak učit, ale také mapou možností a vstupem do komunitního světa vysokoškolské pedagogiky na Univerzitě Karlově.

Průvodce efektivní výukou na vysoké škole
Inspirace a příklady dobré praxe

Bartłomiej Wróblewski,
Michal Urban (eds.)
Pedagogická fakulta,
Univerzita Karlova –
Futurebooks 2025

Na fotografii Bartłomiej Wróblewski.

Výcvik pomůže v práci s ohroženými dětmi

„Medici a medičky během studia téměř vůbec nezískají nástroje pro práci s traumatizovanými dětmi, přestože jde často o jediný způsob, jak řešit projevy i příčinu jejich potíží. Díky našemu výcviku budou připraveni,“ říká psychiatr David Adam z Národního ústavu duševního zdraví a 3. LF UK, který společně s psychoterapeutkou Alenou Vávrovou založil unikátní pregraduální výcvik pro odborné profese pracující s ohroženými dětmi. O své zkušenosti se v rozhovoru podělili také dva účastníci výcviku – medička Anna Hrušáková a student psychologie David Strážovský.

TEXT Jitka Jiříčková FOTO Vladimír Šigut

Co bylo impulzem k založení výcviku? Šlo spíš o reakci na akutní krizi v dostupnosti péče, nebo o dlouhodobější snahu změnit vzdělávání mediků a mediček?

David Adam: Nešlo ani tak o reakci na aktuální krizi, jako spíš o dlouhodobou „bílou skvrnu“ ve vzdělávání. Systém umí mediky dobře připravit po stránce znalostí a farmakologické či somatické léčby, ale zásadně selhává v oblasti psychoterapie, která je pro dětskou psychiatrii a klinickou psychologii klíčová. Většina dětí v dětské psychiatrii má za sebou vážné rodinné problémy. U ohrožených dětí se velmi brzy vytvářejí neadekvátní vzorce chování – strategie přežití, které jim pomohly zvládnout náročné dětství. Tyto vzorce si ale nesou i do dospělosti, kde jim začínají škodit a komplikují vztahy i běžné fungování.

Pokud se s nimi adekvátně nepracuje, mohou se prohlubovat až k poruchám osobnosti, které už nelze řešit jen medikací. Odborná komunikace je proto u těchto dětí často jedinou možností, která řeší nejen projevy, ale i příčinu potíží. Přesto ji náš vzdělávací systém systematicky opomíjí – jakožto dětský psychiatr dnes ani nemusím mít psychoterapeutický výcvik. Řada z nás pak v práci s dětmi a rodinami vychází spíš z osobních zkušeností než z odborné přípravy. To ale k profesionální péči nestačí.

Co pro vás osobně bylo na výcviku nejzajímavější?

Anna Hrušáková: Máme za sebou zatím první semestr z pěti a jednalo se o sebezkušenostní část. Téma pro mě nebylo úplně nové – už dřív jsem abso-
lvovala předměty o ohrožených dětech, kde jsem

se poprvé blíž seznámila s tím, co skutečně potřebují. Právě to mě přivedlo k rozhodnutí přihlásit se do výcviku. Sebezkušenostní část pro mě byla klíčová hlavně v tom, že jsem si uvědomila nutnost starat se jako lékařka i sama o sebe. Pokud chce člověk dlouhodobě pomáhat druhým, musí znát své hranice a umět pracovat se svými tématy, aby si je nenesl do práce s dětmi, které už mají dost vlastních zátěží.

David Strážovský: Pro mě bylo podnětné moci sledovat zblízka „medicínský svět“. Jako student psychologie jsem přicházel s poměrně dobrým povědomím například o práci s emocemi. U mediků a mediček jsem často viděl silné zaměření na výkon. Výcvik jim dal prostor se zastavit a uvědomit si vlastní emoce a reakce. Bez této dovednosti si neumím představit vstup do klinické praxe, kde se pracuje s tak náročnými situacemi.

Čím se tento výcvik liší od klasické výuky psychiatrie a psychologie na lékařských fakultách nebo v psychologických oborech?

David Adam: Výcvik je určený především absolventům předmětu *Ohrožené děti a sociální neurovědy*, který se tématu věnuje z neurovědního hlediska, a ukazuje tedy, jak dětské trauma ovlivňuje fungování mozku i těla. Na tento základ navazují klinické přednášky a samotný výcvik. Naší ambicí je dát nové generaci studujících lepší podmínky pro práci s ohroženými dětmi, než jaké jsme měli my, a proto je podporujeme i ve vědecké činnosti či zapojení do výzkumů.

Výcvik je otevřený studentům a studentkám medicíny, psychologie i dalších pomáhajících oborů. Přijímáme 27 účastnic a účastníků a výcvik trvá dva a půl roku. Za jeho klíčovou součást považují již zmíněnou sebezkušenost. Ta pomáhá zúčastněným poznat vlastní limity a uvědomit si, co si do vztahů s pacienty přinášejí. V klinické praxi totiž velmi snadno vzniká přenos a protipřenos – obzvlášť v přetíženém zdravotnickém systému – a bez této reflexe může docházet k neprofesionálním reakcím či sekundární traumatizaci pacientů.

Sebezkušenost ale zároveň výrazně zvyšuje kvalitu života lidí pracujících v lékařských a psychologických profesích. Učí je pracovat se sebou samými a pečovat o vlastní osobnost, která je v terapii jedním z hlavních léčebných nástrojů. I proto se této části výcviku věnujeme dlouhodobě a systematicky, včetně výzkumného sledování jejich dopadů.

Nyní mají za sebou zúčastnění první z celkem pěti semestrů. O čem bude druhý?

David Adam: Budeme se věnovat tématu attachmentu, tedy vazby, kterou si dítě vytváří k rodičům a kterou si pak nese do všech dalších vztahů. Pokud je tato vazba narušená, prožívá dítě hluboký pocit ohrožení a vytváří si vzorce chování, jejichž cílem je přežít. Právě z toho vycházejí i extrémní reakce lidí s poruchami osobnosti – nejde o manipulaci, ale o zoufalý boj o přežití.

Další klíčovou součástí výcviku je téma rozvoje terapeutického vztahu. Ten vzniká v každém pomáhajícím kontaktu a sám o sobě má léčivý účinek. V bezpečném a autentickém vztahu se traumatizované děti postupně učí důvěřovat a získávají novou zkušenost, která může přepsat jejich původní, bolestivé vzorce. Říkáme tomu korektivní vztah.

Výcvik je potřebnější tím spíš, že odborníci a odborníků v dětské psychiatrii a psychologii je stále nedostatek. Souhlasíte?

Anna Hrušáková: Rozhodně. Mnoho dětí se do dětské psychiatrie nebo psychologie vůbec nedostane a péče pak často leží na jiných odborných profesích, které jsou s nimi v kontaktu jako první. Právě proto má výcvik tak obrovský smysl. Jeho principy

jsou využitelné i v dalších lékařských oborech, protože schopnost porozumět tomu, čím člověk prošel a jak ho to ovlivňuje, je klíčová při jakékoli práci s pacienty.

V jaké oblasti psychologie se plánujete pohybovat vy, Davide?

David Strážovský: Směřuji ke klinické psychologii a rád bych pracoval s dětmi, hlavně s adolescenty. V českém systému si ale člověk nemůže specializaci úplně volně vybírat, protože běžný klinický psycholog pracuje s dětmi i dospělými a dětská atestace sama o sobě nemění kompetence. Cesta ke klinické psychologii je navíc dlouhá – zahrnuje vysokoškolské studium, atestaci i pětiletý psycho-terapeutický výcvik. Tento konkrétní výcvik na 3. LF UK sám o sobě nestačí pro atestační přípravu, ale vnímám ho jako důležitou nadstavbu pro práci s dětmi a jako osobní motivaci, protože bez této přípravy se podle mě nedá práce dětského psychologa dělat opravdu dobře.

Máte z první části výcviku nějaký „aha“ moment?

Anna Hrušáková: Pro mě osobně to byla práce v diádách, což jsou rozhovory jeden na jednoho, kdy naším úkolem bylo naslouchat druhému bez přerušování, komentářů nebo snahy hned reagovat. I když jsem cítila nutkání něco říct, bylo třeba dát druhému skutečný prostor. Právě toto cvičení mě hodně naučilo opravdovému naslouchání a přineslo mi řadu podnětů, ke kterým bych se sama nikdy nedostala.

V čem se dětští pacienti a pacientky liší od dospělých?

David Adam: Zásadní rozdíl je v tom, že dítě je organismus ve vývoji. Zkušenosti a traumata proto mají mnohem silnější dopad a mohou zásadně ovlivnit celý další život. Lidský mozek se vyvíjí až do 25–30 let a v tomto období je mimořádně citlivý – dětské trauma tak může výrazně změnit strukturu mozku i způsob prožívání. Děti navíc často nemají dostatečné komunikační dovednosti, aby své obtíže popsaly slovy. Vyjadřují je chováním nebo tělesnými obtížemi, což klade vysoké nároky na porozumění a diferenciální diagnostiku.

Dospělí přitom často podceňují vlastní vliv na dítě a mylně interpretují jeho chování jako schválnost. Ve skutečnosti dítě většinou volá o pomoc. Klíčová je proto schopnost být s dítětem v jeho prožívání, unést jeho emoce a nereagovat odtaziť ani přehnaně řešitelsky. Dítě se totiž reguluje skrze dospělého – často nejde o rychlé řešení, ale o to v situaci s dítětem zůstat a společně ji ustát.

Jaký je zájem o psychiatrii ze strany mediců a mediců – zvyšuje se?

Rozhodně ano.

Na dostupnosti péče se to ale zatím neprojevuje, nebo se pletu?

V posledních zhruba dvaceti letech se výrazně zhoršuje duševní zdraví dětí a dospívajících. Nejde nutně o nárůst diagnostikovaných poruch, ale o dramatický nárůst počtu dětí, které se psychicky trápí. Ještě před dvaceti lety zhruba 40 procent patnáctiletých znalo někoho s psychickými potížemi, dnes se podle dat psychicky trápí přibližně 40 procent deváťáků přímo. Z „někoho v mém okolí“ se tak stalo „já sám“. Systém na tento vývoj není připravený. Děti na odbornou pomoc často čekají měsíce i roky, během nichž se jejich obtíže dále prohlubují.

Je možné část této péče řešit i mimo dětskou psychiatrii a psychologii?

David Adam: U některých obtíží lze péči delegovat, rozhodně ale ne u všech. Právě tady se otevírá zásadní debata o nastavení systému. Jednou z cest je širší edukace – nejen lidí z oboru, ale celé společnosti. Témata jako empatie, práce s emocemi a duševní zdraví by se měla objevovat už na základních školách, aby s nimi uměly pracovat i samotné děti.

MUDr. David Adam

Psychiatr a klinický psycholog působící na Klinice psychiatrie a lékařské psychologie 3. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a v Národním ústavu duševního zdraví v Klecanech, kde se věnuje výuce i péči o děti a dospělé s duševními obtížemi. Spolu s Alenou Vávrovou stál u vzniku výcviku pro odborné profese pracující s ohroženými dětmi, kde spojuje klinickou praxi s pregraduální výukou. Kromě výuky a klinické práce se podílí na osvětě a popularizaci psychického zdraví u veřejnosti.

Zároveň ale narážíme na strukturální problém: nedostatek lidí v konkrétních odborných profesích. Často se říká, že dětskou psychiatrii nikdo nechce dělat, realita je ale složitější. Ještě před deseti lety se do atestační přípravy hlásili v celé republice jen dva lidé ročně a dnes máme v Česku přibližně 130 dětských psychiatrů. Zájem o obor se přitom zvyšuje. Každý rok projdou zmíněným předmětem stovky studujících a část z nich by se chtěla dětské psychiatrii věnovat. Často ale narážejí na nedostatek školitelů, a proto do oboru nemohou nastoupit. Výsledkem je, že část z nich odchází do zahraničí nebo končí v dospělé psychiatrii.

Co se s tím dá dělat?

David Adam: Změnit nastavení systému: Nyní může mít jeden školitel maximálně tři školence a musí pracovat v nemocnici, zatímco většina dětských psychiatrů a psychiatriček působí v ambulancích. Počet nových se tak téměř nemůže zvyšovat. Řešení přitom může být poměrně jednoduché – stačila by změna vyhlášky, například zvýšení počtu školenců nebo zapojení zkušených ambulantních psychiatrů nebo psychiatrů z center duševního zdraví do role školitelů. Bez toho se situace neposune, přestože zájem o obor roste a letos atestovalo historicky nejvíce dětských psychiatrů a psychiatriček.

Uvědomili jste si během výcviku limity, na kterých ještě potřebujete pracovat?

David Strážovský: Například při práci v už zmíněných diádách jsem si všiml, že mám silnou tendenci vytvářet si odpověď už v prvních fázích rozhovoru. Často si už po poslechu několika vět začnu v duchu formulovat reakci, a tím pádem mi část toho, co dotyčný skutečně říká, uniká. Díky výcviku jsem se s tím naučil vědomě pracovat.

Tato dovednost by prospěla každému bez ohledu na profesi. Pokud by se tím snažili lidé řídit v běžném životě, svět by fungoval o poznání lépe, nemyslíte?

David Adam: Jako společnost žijeme velmi zvláštním způsobem. Nechci teď lacině kritizovat výkonost jako takovou, spíš upozornit na to, že často jde o výkon pro výkon. Honíme cíle, aniž bychom se ptali proč. A přitom si tím často snažíme zaplnit jiné potřeby, které zůstávají dlouhodobě nenaplněné – pocit bezpečí, jistoty, úspěchu. Práce se sebezkušeností by mohla pomoci dětem, a později i dospělým, tyto potřeby rozpoznat, pojmenovat a zacházet s nimi zdravěji.

Anna Hrušáková: Proto pro mě byla první fáze výcviku velmi cenná i v tomto směru. Každý týden mi umožnila se zastavit a znovu si ujasnit, co je pro mě opravdu důležité a proč dělám to, co dělám.

Čtou výborně, ale příběhům nerozumí

„To, co je ve školách často stále problematické – individuální přístup k dítěti – je v případě těch s poruchou autistického spektra opravdu nezastupitelné,“ říká psycholožka Hana Sotáková z Pedagogické fakulty UK. Mimo jiné vyvrací mýtus o „vrozeném talentu na matematiku“ a popisuje, jak inkluzivní vzdělávání obohacuje všechny děti ve třídě – učí je spolupráci, komunikaci i stanovování hranic.

TEXT Jitka Jiříčková FOTO Veronika Vachule Nehasilová

Proč jste se rozhodla věnovat výzkumu čtenářských dovedností u dětí s poruchou autistického spektra?

Impulsem byla spolupráce s kolegyní docentkou Kucharskou, která se dlouhodobě věnuje čtenářství a vývoji čtenářských dovedností, včetně dětí se specifickými poruchami učení. Výzkum čtenářských dovedností u dětí s poruchou autistického spektra (PAS) tak doplňoval mozaiku poznatků v této oblasti.

Jací jsou čtenáři?

Děti s PAS čtou technicky výborně, rychle, brzy a samy, což působí skvěle, ale má to i stinnou stránku: dospělí často nabydou dojmu, že „je hotovo“ a další rozvoj čtenářství už není potřeba. Výzkumy – včetně našeho – však ukazují, že porozumění textu u těchto dětí často výrazně zaostává za jejich technikou čtení. Někdy je dokonce nižší než u vrstevníků, kteří čtou pomaleji či s chybami. Vzniká tak výrazný rozdíl: technicky brilantní čtenář, který smyslu textu rozumí hůř než spolužáci.

Není to četbou náročnějších textů?

Ne, tím to není. Děti s PAS často dávají přednost encyklopediím a jiným faktografickým knihám, protože v nich najdou jasná fakta, na která se mohou spolehnout a která si díky své skvělé paměti snadno zapamatují. Čtení je pro ně v takových případech spíš přenos informací do paměti – přečtu, dozvím se, vím, jak to funguje. Naopak beletrie, zejména pohádky, romány nebo texty zaměřené na vztahy, je obvykle tolik nebaví a čtení těchto knih jim dělá zpravidla potíže. Když mluvím se studujícími s PAS na vysoké škole a ptám se jich na jejich čtenářské zkušenosti, často říkají, že se v oblasti vztahů necítí úplně doma. Velmi snadno si vytvářejí mentální obrazy konkrétních, faktických věcí. Mnohem obtížněji se jim však daří představit si, co se odehrává v mysli druhého člověka – tedy vcítit se a pochopit, co si asi myslí nebo cítí. A právě tato dovednost je klíčová pro porozumění příběhům založeným na vztazích, emocích a motivech postav.

Jak se jim daří tyto překážky překonávat?

Postupně se dokážou naučit představit si, co si druhý člověk myslí, tedy projevit empatii. Velkou výzvou pro ně však zůstává rychlá a adekvátní reakce v konkrétní situaci. Například vědí, že si z nich někdo dělá legraci nebo je zesměšňuje, ale je pro ně velmi těžké najít odpověď, která by jasně ukázala, že situaci chápou, a zároveň vedla ke kýženému výsledku – třeba aby je ten druhý nechal na pokoji.

Platí obecně u dětí s PAS, že jsou velmi dobří v matematice?

To je poměrně rozšířený předpoklad. Ano, některé děti s PAS jsou na matematiku nadané, ale rozhodně to neplatí automaticky. Ve výzkumu jsme zaznamenali několik specifíků. U slovních úloh mají tendenci text rychle přečíst a okamžitě se pustit do výpočtu. Chtějí mít úlohu co nejrychleji hotovou a nerady se k zadání vrací. Nejde o pohodlnost, ale spíše o obtíž s uvědoměním si vlastního postupu a následnou práci s chybou.

PhDr. Hana Sotáková, Ph.D.

Vystudovala psychologii a speciální pedagogiku na Univerzitě Karlově. Dlouhodobě se věnuje dětem a dospělým s poruchami autistického spektra – pracovala jako školní psycholožka nebo jako psycholožka v týdenním stacionáři pro osoby s PAS. Fungovala jako odborná konzultantka pro instituce, které se věnují lidem se specifickými vzdělávacími potřebami či postižením (např. Máme otevřeno, Diakonie nebo Národní ústav pro vzdělávání). Od roku 2006 vyučuje na Katedře psychologie PedF UK a nadále pracuje jako školní psycholožka.

jícími a podle potřeby organizuje výuku, vytváří prostor pro to, aby se děti mohly dobře začlenit do třídy i kolektivu. Když mám ve třídě dítě s PAS, je nejdůležitější ho co nejlépe poznat. Individualizovaný přístup je tady opravdu nezastupitelný.

Co pro to můžeme udělat?

Přenášet poznatky z výzkumu do praxe a ukazovat vyučujícím konkrétní postupy. Například právě zaměření na rozvoj dobrého porozumění textu u dětí s PAS může být důležité. Někdy stačí jednoduché doporučení: zařazovat i příběhy se sociálními vztahy a ideálně s tématy, která je zajímají.

Co pozitivního inkluze přináší?

Inkluze běžné děti nezpomaluje, naopak je obohacuje. Učí je sociálním a emočním dovednostem, komunikaci a spolupráci s různými typy spolužáků. Ani nadané děti tím nepřicházejí zkrátka, stačí vhodné pobídky vyučujícího. My máme tendenci vidět hlavně bariéry nebo negativa. Často nejsme připraveni na to, jak dítě s poruchou autistického spektra reaguje – v některých situacích nedokáže přečíst chování ostatních, což může vést k problémovým projevům. Přesto jsou benefity na obou stranách. Pro děti z většinové třídy je to především zkušenost, že lidé ve společnosti jsou různí a že je dobré s tím umět pracovat. Děti hledají cesty, jak odlišné chování přijmout, a zároveň se učí stanovovat si vlastní hranice a limity. Umět říct stop, když je chování druhého pro ně problémové, nežádoucí nebo nepříjemné. To neznamená konec přátelství – jen si nastavíme pravidla, což je dovednost nesmírně důležitá i pro budoucí život.

Na druhé straně jsou často výborní počtáři. Když dostanou příklad v podobě rovnice, okamžitě ho „vidí“. Někdy přicházejí s postupy, které by nás ani nenapadly. Jakmile se však stejný příklad zasadí do slovní úlohy, dělá jim potíže představit si situaci, pochopit ji a převést do matematického modelu.

Jak byste popsala situaci v běžné třídě, kde jsou děti s různými vzdělávacími potřebami, včetně dětí s PAS?

Zásadní je ochota učitele s nimi pracovat a přijmout různorodost dětí. S tím souvisí i dobré vedení školy, které situaci reflektuje, otevřeně komunikuje s vyuču-

Sto tisíc na ruku loni dostalo čtyřicet lidí bez domova. Co s penězi udělali a jak se změnila jejich životní trajektorie? To po celý loňský rok sledovala desítka výzkumníků, analytiků a sociálních pracovníků sdružených v projektu New Leaf Česko, který vede Melanie Zajacová z Filozofické fakulty UK.

TEXT Helena Zdráhalová
FOTO Vladimír Šigut

Na ulici může skončit kdokoliv z nás

Často se setkáváme se stereotypem akademika, který pouze bádá a nemá představu o realitě. Já se snažím ,propichovat bubliny‘ a bořit bariéru mezi ,my akademici‘ a ,oni v praxi‘.

Málokdy se stane, aby se informace o výzkumném projektu z oblasti sociální práce dostaly na stránky většiny tuzemských médií. Projektu New Leaf Česko Melanie Zajacové se to však podařilo. Vědkyně do českého prostředí přenesla a pro tuzemské podmínky přepracovala původně kanadský projekt, který pod titulek – dáme čtyřiceti lidem bez domova sto tisíc (což se právě tak líbilo médiím), vetkl řadu otázek, jež se s fungováním sociální práce v Česku pojí a na které chybí daty podložené odpovědi.

Inspirace Kanadou

Podle statistik na ulici končí rok od roku více lidí. Problematika bezdomovectví spolyká desítky miliard korun ze státní kasy, situace se však nelepší, spíš naopak. Tak kde je v systému chyba? ptá se vědkyně. Aby se dalo na tuto otázku odpovědět, je třeba získat validní data, na jejichž základě je možné opravit nebo přenastavit současný očividně nefunkční systém. A zde přichází inspirace Kanadou. Tamní projekt New Leaf, který se v Kanadě osvědčil, tým Melanie Zajacové ve spolupráci s organizací Neposeda, jež funguje jako inkubátor inovací, uvedl v život za finanční podpory výzvy OPZ+ Sociální inovace pro budoucnost.

Tým pro výzkum získal sto lidí bez domova, které rozdělil do čtyř výzkumných skupin a po celý loňský rok sledoval. „První skupina dostala peníze, druhá podporu sociálního pracovníka, třetí kombinaci obojího a čtvrtá sloužila jako kontrolní skupina využívající běžný systém. Cílem bylo zjistit, jak tyto intervence ovlivní jejich život,“ vysvětlila vědkyně.

Méně byrokracie, více času

„Zatím se nám rýsují čtyři hlavní poznatky. Zprvce, analýza nákladů a přínosů (cost-benefit analýza) naznačuje, že tento přístup je ekonomicky efektivnější než nechat člověka dlouhodobě v systému sociálních služeb. Zadruhé se ukazuje obrovská síla lidského vztahu. Skupiny, které měly k dispozici sociálního pracovníka, vykazují lepší výsledky než ty, které měly pouze peníze. Zatřetí boříme mýtus, že lidé na ulici nechtějí pracovat. Z našich dat vyplývá, že zhruba 55 % účastníků nějakou formu práce má. A začtvrté, vyvrací se předsudek, že

lidé peníze ,propijí‘. Naopak, ve skupině s finanční podporou lidé dávali peníze na zajištění střechy nad hlavou a dokonce došlo k poklesu spotřeby alkoholu a drog. Když máte saturované základní potřeby a střechu nad hlavou, nemusíte pít na to, abyste přežili noc venku,“ vyjmenovala hlavní poznatky vědkyně.

Mediální pozornost, které se projektu dostalo, si Melanie Zajacová pochvalovala. „Myslím, že se nám tím podařilo posunout veřejnou debatu. Mým cílem bylo ukázat, že lidé bez domova nejsou ,ti druzí‘, kteří spadli z vesmíru. Jsou to lidé, kteří často žili životy velmi podobné těm našim, dokud se jim nestalo něco, co může potkat kohokoliv z nás. Reakce veřejnosti, které dostávám, jsou překvapivě pozitivní – lidé začínají chápat, že bezdomovectví není jen problém k řešení, ale lidský osud, který si zaslouží pochopení a efektivní pomoc,“ podotkla.

Propichovat bubliny

Už dva roky vede Melanie Zajacová Katedru sociální práce FF UK. Do funkce vstupovala s tím, že chce využít zkušenosti z práce v terénu i ve státní správě a podtrhnout je vědeckým výzkumem a validními daty.

„Díky všem svým pracovním zkušenostem mám nadhled a schopnost propojovat různé světy. Často se setkáváme se stereotypem akademika, který pouze bádá a nemá představu o realitě. Já se snažím ,propichovat bubliny‘ a bořit bariéru mezi ,my akademici‘ a ,oni v praxi‘. Akademická půda může praxi dodávat data, znalosti a trendy ze zahraničí, a to nejen pro práci s klienty, ale i pro nastavování sociálních politik. Naopak praxe nám nastavuje zrcadlo,“ podotkla vědkyně s tím, že právě projekt New Leaf Česko je jedním z takových příkladů, kdy výsledky výzkumu mohou efektivně změnit praxi a zlepšit fungování celého systému.

AI v sociální práci

Za její katedrou stojí také úspěšný IT projekt, který získal ocenění AI Awards 2025. Ve spolupráci s IT specialisty vyvinuli nástroj umělé inteligence, který sociálním pracovníkům šetří čas. „Analyzovali jsme administrativní zátěž sociálních pracovníků a zjistili jsme, že administrativa jim zabírá až 55 % pracovního času.

Jeden pracovník ročně vyprodukuje průměrně 123 normostran textu. Tyto informace se v systému často ztrácejí a nikdo nemá kapacitu je zpětně číst. Proto jsme ve spolupráci s technologickou firmou vyvinuli AI modul implementovaný přímo do evidenčního systému. Díky tomu jsou data v bezpečí a neopouštějí uzavřené prostředí. AI modul umí sumarizovat dlouhé záznamy, reflektovat silné stránky klienta nebo generovat podklady pro úřední jednání, i tak má ale vždy poslední slovo sociální pracovník. Testování ukázalo, že nástroj dokáže ušetřit přibližně 12 % času, což je asi 5 hodin týdně ve prospěch práce s klientem,“ upozornila Zajacová.

PhDr. Melanie Zajacová, Ph.D., LL.M.

Vedoucí Katedry sociální práce Filozofické fakulty UK. Dlouhodobě se věnuje tématu sociální práce jako profese v ČR. Je vedoucí výzkumného týmu New Leaf Česko a odbornou garantkou sociální práce a inovačních projektů neziskové organizace Neposeda. Dříve pracovala na ministerstvu práce a sociálních věcí, řídila sociální služby pro seniory a jejich rodiny a při studiích založila organizaci zaměřenou na děti, mládež a rodinu. V roce 2024 obdržela ocenění Gratias za významný přínos v sociální práci. Je členkou European Social Work Research Association (ESWRA), komunity Zptej se vědce! a komunity pro podporu a rozvoj aktivních žen Inspire & Impact Network.

Konflikt místo dialogu. To je **problém současnosti**

Má několik nominací na Oscara, za film *Evropa, Evropa* získala Zlatý glóbus. Televizní minisérii *Hořící keř* připomněla atmosféru v Československu po sebeupálení studenta Filozofické fakulty UK Jana Palacha v lednu 1969. Polská režisérka a scenáristka Agnieszka Holland převzala Cenu Karla IV., již společně uděluje Univerzita Karlova a hlavní město Praha. A v rozhovoru se ve vzpomínkách vrátila i na konec 60. let, kdy studovala v Praze.

TEXT Helena Zdráhalová FOTO Hynek Glos, Michal Novotný

Jaká byla Praha v roce 1966, kdy jste zde začala studovat?

Úplně prázdná, tmavá, fasády na domech byly zašlé časem. Pro mladého člověka, a to zvláště z Polska, které bylo zničené druhou světovou válkou, to přesto bylo úžasně inspirující místo, a to jak z té estetické, architektonické, filmařské, lidské i politické stránky, protože jsem v ní byla právě v době, kdy se odehrávalo Pražské jaro. Potkala jsem tady svého budoucího muže. V Praze se pro mě odehrálo všechno důležité.

Jaká byla tehdy atmosféra mezi studenty?

Bydlela jsem na Hradební na koleji AMU, takže tam byli sami hudebníci, herci a filmaři. Na pokoji jsem byla se třemi herečkami, s jednou z nich se přátelím dodnes, ty další dvě už bohužel zemřely. Byla jsem mladá, byla jsem ve městě, které bylo

neuvěřitelně inspirativní a tolik se toho tady dělo v hudbě i ve filmu, byl „osmašedesátý“. Bylo to prostě skvělé.

Mezi vaše vyučující na FAMU patřil i Milan Kundera...

Neskutečně mě inspiroval. Pro prváky tehdy přednášel literaturu. Já jsem na rozdíl od svých spolužáků znala knihy a autory, o kterých mluvil a kteří ho v té době fascinovali, což byla především německo-jazyčná literatura první poloviny 20. století. V Československu – na rozdíl od Polska – mnoho z toho nesmělo vycházet. Byla jsem jediná Polka v ročníku, znala jsem knihy, o kterých mluvil, takže si mě hned zapamatoval. Když jsem ho později potkala s jeho ženou Věrou v Paříži, ujali se mě a spřátelili jsme se. Přeložila jsem pak jeho *Nesnesitelnou lehkost bytí* do polštiny.

Která z dalších osobností, se kterou jste se setkala během studií, vás ovlivnila?

Během studií jsem potkala řadu osobností, které měly na mou tvorbu velký vliv. Jedním z nich byl režisér Evald Schorm. To byl výtečný člověk. Byla z něj cítit taková velká mravní síla. Ráda mám zvláště jeho filmy *Každý den odvahu* a *Návrat ztraceného syna*.

Vedoucím mého ročníku byl Karel Kachyňa. I s ním bylo zajímavé se setkat. Otakara Vávru jsem považovala za kolaboranta, ale byla to také osobnost. Až po letech jsem se dozvěděla, že když mě zatklí, bránil mě, a to i přesto, že si myslím, že mě neměl moc rád, protože jsem byla taková dost drzá (*smích*) (*Agnieszku Holland na začátku 70. let krátce zadržovala StB v souvislosti s jejím angažováním ve studentských a politických aktivitách, pozn. red.*).

Ráda vzpomínám také na Jana Matějovského, který se věnoval hlavně televizní tvorbě a který nás učil takovou režisérskou psychologií – jak se chovat k hercům, jak si vytvořit autoritu u štábu, jak smířovat rozdílné ambice.

Často saháte k tématům z nedávné minulosti. Vždy jste byla přesvědčena o tom, že chcete dělat hraný film? Nelákal vás dokument?

Nejbliž jsem k tomu byla asi v případě *Hranice*. Pár týdnů po tom, co se začala odehrávat uprchlická krize na bělorusko-polských hranicích v roce 2021, jsem věděla, že o tom musím natočit film. Natočit to dokumentárním způsobem ale nebylo možné. Pár pěkných dokumentů o tom vzniklo, ale vždy to vyprávěly z takové nějaké vzdálené perspektivy. Já to potřebovala pojmut jinak. Chtěla jsem ukázat, co ta situace znamená pro uprchlíky, pro pohraniční stráž, pro společnost. Věci, které otevřeně ukazují ve filmu, bych v dokumentu zachytit nemohla.

Tragédie 20. století se propisovaly jak do života vašich rodičů a blízkých, tak i přímo do vašeho vlastního. Jak osobní bolestná zkušenost s totalitními režimy ovlivnila vaši tvorbu?

Vyrůstala jsem v rozbombardované Varšavě, což bylo na jednu stranu skvělé hřiště, na druhou stranu se čas od času stalo, že tam explodovala zapomenutá munice. Jeden z mých malých kamarádů takto nešťastně zahynul. Byla tam cítit stálá, až fyzická přítomnost nebezpečí.

Můj otec byl Žid, druhou světovou válku strávil v Sovětském svazu v armádě, celá jeho rodina zahynula během holokaustu. Když se vrátil, svoje město našel v troskách a svých blízkých se už nikdy nedočkal. Uzavřel se do sebe a nikdy o tom se mnou nemluvil. Zemřel, když mi bylo třináct. Matka se aktivně účastnila varšavského povstání, zachraňovala Židy. Hrůzu, nebezpečí a zločinnost lidstva jsem osobně pocítila už jako velice malá.

Opakovaně upozorňujete na to, že v současnosti přestává působit „očkování holokaustem“, tedy že lidstvo pomalu zapomíná, jaké hrůzy je schopné spáchat pod vlivem nacionalismu a rasismu. Jakou roli by měly hrát univerzity v tom, aby se účinnost této vakcíny posílila?

Jedním z velkých současných nebezpečí je to, že lidé spolu už fyzicky nemluví, nevede se dialog. Na sociálních sítích se místo dialogu rozvíjí konflikt, který přizívají algoritmy. Stačí, že někdo vyjádří názor, který je trošku odlišný od mainstreamu, a už se na něj všichni okamžitě vrhnou.

Univerzity a školy jsou jedny z posledních míst, kde je možné dialog vést. Mladí lidé si potřebují bez manipulace algoritmy vytvořit vlastní světonázor, pochopit, co je a co není fakt, naučit se respektu k různým názorům, pochopit, že život je komplikovaný, zkrátka si osvojit vše, co z nás dělá dobré lidi. To je úloha univerzit, které jsou takovým posledním ostrovem. Myslím si ale, že se bohužel tomuto svému úkolu věnují málo.

Přežije film nástup sociálních médií ještě podtržený rozvojem umělé inteligence?

Přežije, otázka je, v jaké podobě. Potřeba audiovizuální narace je s námi už od antiky. Jsou určité oblasti filmové tvorby, které umělá inteligence velmi rychle převezme. Umělou inteligenci můžete využít jako užitečný nástroj, když se ale změní v Golema, bude to konec.

Do Prahy jste přijela jako mladičká milovnice Franze Kafky, abyste se do ní po padesáti letech vrátila a věnovala slavnému spisovateli svůj poslední film. Vnímala jste film Franz jako svůj životní projekt?

Takto jsem o tom nepřemýšlela. Dokonce jsem si dlouho myslela, že to není možné filmově zpracovat, protože jsem to vnímala tak, že v případě Franze Kafky se všechno odehrávalo mezi jeho hlavou a papírem, takže filmově se to v podstatě nedá zachytit.

Pak jsem ale točila *Šarlatána*, kvůli kterému jsem tady docela dlouho zase žila a viděla jsem, co všechno se tu kolem Kafky odehrává. Pochopila jsem, že je tu nějakým způsobem přítomný a že se musím snažit zjistit, jak. Byl to takový experiment.

Co z vašeho osobního vnímání Kafky jste do filmu promítla?

Jeho křehkost, humor i fyziognomie byly pro můj film klíčové. Pomohlo tomu i to, že jsme našli Idana Weisse, který Franze ztvárnil. Je to nejen velmi talentovaný a citlivý herec, ale tak trochu reinkarnovaný Franz Kafka, a to jak fyziognomií, tak svou duševní citlivostí. (*Idan Weiss získal za tuto roli Českého lva, pozn. red.*)

Několikrát jste natáčela filmy i v budovách Univerzity Karlovy. Mnoho scén z Hořícího**Agnieszka Holland**

Dnes sedmasedmdesátiletá filmová režisérka, scenáristka a absolventka pražské FAMU patří k nejvýraznějším a nejuznávanějším osobnostem evropské kinematografie. Pochází z Polska, i když během svého života byla nucena žít v emigraci i v jiných státech Evropy. Je držitelkou mnoha filmových cen včetně Zlatého glóbu a několika nominací na Oscara. Ve své tvorbě se často věnuje osudům jednotlivců ve střední a východní Evropě, které drtí soukolí velkých dějin a tyranie totalitních režimů. Mezi její nejvyzdvihovanější díla patří snímky *Hořká sklizeň*, *Evropa*, *Evropa či V temnotě*, které se vracejí do období druhé světové války. S filmem *Šarlatán* nebo s minisérií *Hořící keř* se vrátila do Československa po roce 1948. Do Prahy se vydala také se svým posledním filmem *Franz*, který sleduje osudy spisovatele Franze Kafky. Před dvěma roky ji prezident Petr Pavel udělil medaili Za zásluhy o stát I. stupně v oblasti kultura.

Agnieszka Holland převzala Cenu Karla IV. z rukou tehdejší rektorky UK Mileny Králíčkové a primátora Prahy Bohuslava Svobody.

keře se natáčelo na Filozofické fakultě UK, na Právnické fakultě UK se točily scény z pojišťovny, pro kterou pracoval Kafka...

Skutečná budova pojišťovny, kde Kafka pracoval, byla ve stylu fin de siècle, plná obrazů a soch. V této pasáži filmu má ale architektura určitým způsobem vyjádřit Kafkovo odcizení, proto jsme si vybrali právě budovu Právnické fakulty, vnímali jsme, že tam to funguje lépe.

Budova Filozofické fakulty je prostor nabitý pamětí a přítomností zároveň. Místo je živé tím, jak se tam stále učí mladí lidé, zároveň se tam ale odehrávala historie. Z prostoru to vnímáte, navíc

ten výhled na Hrad, je to zkrátka takové symbolické místo. A musím říct, že se tam skvěle natáčelo, škoda, že jsme tam neměli víc času.

Na jakém projektu pracujete nyní?

Mám krásný scénář o spisovateli Jerzy Kosińském, autorovi *Nabarveného ptáče*. Je trošku těžké dělat po jednom spisovateli zase dalšího, ale tento příběh je docela jiný. Klade moderní otázky o tom, co je umělecká pravda, jestli je důležitější než fakta, nebo zda představitost může být pravdivější než skutečná pravda, a jak snadno můžete zdiskreditovat člověka. Dnes v době sociálních médií, kdy to je velmi snadné, je to obzvláště aktuální. Jerzy Kosiński je velmi ambivalentní hrdina, trošku jako Šarlatán.

Cítíte vůči nějakému tématu svůj umělecký dluh?

Měla jsem v ruce scénáře, ze kterých by byly skvělé filmy, ale z různých důvodů se je nepodařilo natočit. Je těžké vracet se k některým tématům, protože doba se mění, citlivost světa se mění a některá témata se najednou ukážou zdaleka už ne tak relevantní, jak se zdála být. Neohlížím se zpět. Nemám seznam toho, co bych chtěla udělat. S některými věcmi, o kterých jsem si říkala minulý rok, že bych je ráda natočila, si teď nejsem jistá, a to hlavně kvůli tomu, co se dnes odehrává ve světě. Najednou nejsou důležité, a co je teď nejdůležitější, to nevím.

Ema Zemanová

Studentka bakalářského oboru *Studium humanitní vzdělanosti* na Fakultě humanitních studií UK, kde by ráda pokračovala i v magisterském studiu. Věnuje se i sportovní psychologii, absolvovala kurzy kondičního trenéra a nutričního terapeuta, působí i jako tenisová trenérka. Už více než rok je zapojená do projektu mezigeneračního bydlení v Praze 1.

Ema a **dům** plný babiček a dědečků

Rozhovor jsme začali nenuceným povídáním o tom, jak Ema Zemanová ráda jezdí navštěvovat svou babičku do Kopřivnice a jak ji u vlaku pravidelně vyzvedával dědeček. Ten už bohužel nežije, nicméně studentka Ema se poslední rok stará hned o několik babiček a dědečků v domě, kde společně žijí.

TEXT Jiří Novák FOTO Michal Novotný

„Mám teď dědečků a babiček hrozně moc a jsem z toho úplně nadšená,“ vypráví Ema na terase pod zahradami Pražského hradu s úžasným výhledem na historické centrum. Zde, v ulici U Zlaté studně, se mezi dvěma luxusními pražskými hotely nachází Dům s pečovatelskou službou Střediska sociálních služeb Praha 1 s dvanácti malými byty pro seniory. Jeden obývá i Ema a její pejsek Bentley.

Před více než rokem se studentka Fakulty humanitních studií UK zapojila do projektu mezigeneračního soužití studentů a seniorů. Městská část Praha 1 tehdy nabídla studentům ubytování v domě s pečovatelskou službou výměnou za jejich aktivní pomoc seniorům. Konkrétně Ema Zemanová má ve smlouvě, že musí každý týden odpracovat alespoň deset hodin formou dobrovolnictví.

A co senioři nejčastěji potřebují? „Především si s někým popovídat. Oni vlastně ve výsledku nic víc nepotřebují. Jen někoho, komu se mohou svěřit a vypovídat, protože už nikoho jiného nemají. Rádi mi vyprávějí o svém dětství, co se jim kdy přihodilo, co se stalo s jejich rodinou... Často potřebují opravdu jen vyslechnout,“ říká Ema, která přirozeně sem tam pomůže i s nákupy nebo někoho doprovází na autobus či tramvaj.

Nedělá pečovatelku

Rozhodně nesplňuje pečovatelskou službu, která je v domě všem seniorům během všedních dnů běžně dostupná. „To mi bylo od začátku jasně řečeno, že tohle není moje práce a že kdyby to po mně někdo vyžadoval, tak mám odkázat na pečovatelky,“ potvrzuje Ema. „Na začátku jsem měla trochu obavy, jestli mi každou chvíli nebude někdo klepat na dveře, ale naštěstí se to neděje. Je to vlastně obráceně a klepu já,“ směje se.

A spolu s ní někdy vchází do bytů i tříletý bigl Bentley. „Ale jenom tam, kde o přítomnost pejska stojí. Těm se pak úplně rozsvítí oči, když vidí živé stvoření a můžou si ho pohladit. Biglové jsou ide-

ální psi do rodiny a jsou to trochu takoví „tulpa-sové“, takže si je všichni rychle oblíbí. Paní, která bydlí pode mnou, mu vždycky nechává půlku oběda s tím, že by to prý stejně sama nesnědla,“ vykládá Ema, jež si důvěru mezi seniory získávala postupně.

„U některých to šlo hned, u některých to bylo trochu těžší. Ale člověk, když důvěru dá, tak se mu většinou vrátí zpátky. Je třeba si k nim najít cestu a já mám, myslím si, odjakživa talent bezprostřední komunikace, lidi ke mně sami jakoby automaticky směřují. Už jako malá jsem se na ulici často zapovídala s lidmi bez domova navzdory hrůze mé maminky, která o mě měla logicky strach. Mě to ale opravdu baví a jsem vděčná za každého nového seniora, kterého potkám.“

Nejhorší je samota

Ne vždy ale zažívá ve společnosti seniorů jen pozitivní chvíle. „Obecně jsem čekala, že svoje rodiče a prarodiče bude navštěvovat víc lidí, než se ve skutečnosti děje. A hodně mě překvapilo, kolik seniorů zůstává samo na Vánoce. V předvánočním období jsem obcházela besídky se seniory a když mi několikrát vyprávěl o tom, jak je samota to nejhorší na světě, co může být, a rozplakali se mi tam, nebylo to lehké,“ vzpomíná Ema.

„V takových okamžicích přehodnotíte svoje životní hodnoty, protože si uvědomíte, že nakonec rodina je to nejvíc, co můžete mít,“ uvědomuje si Ema, která má zkušenosti i s prací s dětmi s poruchou pozornosti nebo vozíčkáři, takže ji jen tak něco neodradí. „Je to obohacující pro obě strany a já jsem odjakživa orientovaná na lidi, nedokážu si představit práci bez nich. To mám asi po mamince, která je doktorka a taky chce neustále zachraňovat svět,“ usmívá se.

„Obecně jsem čekala, že svoje rodiče a prarodiče bude navštěvovat víc lidí, než se ve skutečnosti děje. A hodně mě překvapilo, kolik seniorů zůstává samo na Vánoce. V předvánočním období jsem obcházela besídky se seniory a když mi několikrát vyprávěl o tom, jak je samota to nejhorší na světě, co může být, a rozplakali se mi tam, nebylo to lehké.“

Proto si užívá okamžiky, kdy dle svých slov chodí „omlazovat“ kroužek trénování paměti, potěší svou přítomností dědečky hrající pétanque, anebo se díky jedné babičce naučila šít. A doufá, že vzájemná spolupráce, podmíněná studiem na vysoké škole, neskončí. Letos by totiž měla ukončit bakalářské studium, ale ráda by na FHS UK pokračovala. Ideálně v magisterském programu *Supervize a řízení ve zdravotnických sociálních organizacích*.

„Kvůli tomuto programu jsem vlastně na Fakultu humanitních studií přišla. Přitom jsem od deseti let snila o psychologii, četla knížky o řeči těla, neverbální komunikaci, zajímaly mě emoce... Dokonce jsem přemýšlela, že bych dělala poradkyni pro neverbální komunikaci u politiků,“ směje se Ema. „Ale na FHS UK mě zaujalo, že se člověk nemusí profilovat jen jedním směrem, ale může se rozvíjet ve více oborech. A to je něco, co mě hrozně baví.“

Právník Tomáš Koref spolu s počítačovými vědci vyvíjí nástroj umělé inteligence (AI) pro analýzu soudních rozhodnutí. Co si od něj on a právní komunita slibuje?

TEXT Helena Zdráhalová FOTO Hynek Glos

S AI za jiným obrazem soudů

Do doktorského studia šel s tím, že se bude zabývat právní teorií. Tehdy však netušil, jaké možnosti jeho výzkumu – respektive celé justici – přinese rozvoj velkých jazykových modelů, umělé inteligence. Tomáš Koref, jenž se věnuje své dizertaci v režimu joint Ph.D. jak na Právnické fakultě UK, tak na Goethe-Universität Frankfurt, začal spolu s počítačovými vědci vyvíjet AI nástroj pro analýzu soudních rozhodnutí. Takový výzkum by mohl v budoucnu proměnit práci soudů, potažmo šetřit peníze státu anebo i účastníkům soudních řízení.

S jakou myšlenkou jste začal stavět svůj výzkumný projekt?

Moje téma lze koncentrovat do dvou slov: právní argumentace. Zajímá mě napětí mezi tím, co v právní teorii zkoumáme a učíme, a tím, co se skutečně děje v praxi. Právní věda rozlišuje různé typy argumentů – například jazykový výklad, kdy se soustředíme na text předpisu, nebo teleologický výklad, který hledá účel zákona. Jenže my vlastně nevíme, jak tyto argumenty používají české soudy, které ročně vynesou stovky tisíc rozhodnutí.

Ve středoevropském kontextu je to o to zajímavější, že se o zdejší justici často tvrdí, že je přehnaně formalistická, tedy že soudy lpí na textu právních předpisů a nezabývají se například důsledky svých rozhodnutí. Kritizují to politici i veřejnost; třeba slovenská exprezidentka Zuzana Čaputová v jednom interview zmínila, že právě

formalismus justice je jedním z důvodů společenské frustrace v ČR i na Slovensku. Často se to označuje za postkomunistické dědictví, kdy soudy údajně slepě lpí na textu zákona a ignorují smysl nebo důsledky svých rozhodnutí. Mě zajímalo, jestli je to pravda. Pomoci s hledáním odpovědi nám teď může dynamický vývoj v oblasti zpracování přirozeného jazyka, které nám umožňují analyzovat stovky tisíc rozhodnutí, což by bylo dříve jinak nemyslitelné. My se teď snažíme zjistit, zda to skutečně půjde, jak to udělat a jak moc jsou modely spolehlivé.

Pojem „právní formalismus“ je vnímán někdy až negativně. Co si pod ním představit?

To byla důležitá otázka našeho výzkumu: jak formalismus definovat, aby byl měřitelný. V literatuře existuje řada definic, ale my se pokusili najít společ-

ného jmenovatele. Identifikovali jsme pět základních znaků, z nichž nejdůležitější je právě lpění na doslovném textu předpisu a ignorování toho, co je za ním. Formalistický soudce se soustředí primárně na to, co je napsáno, a už neřeší účel zákona nebo dopady svého rozhodnutí.

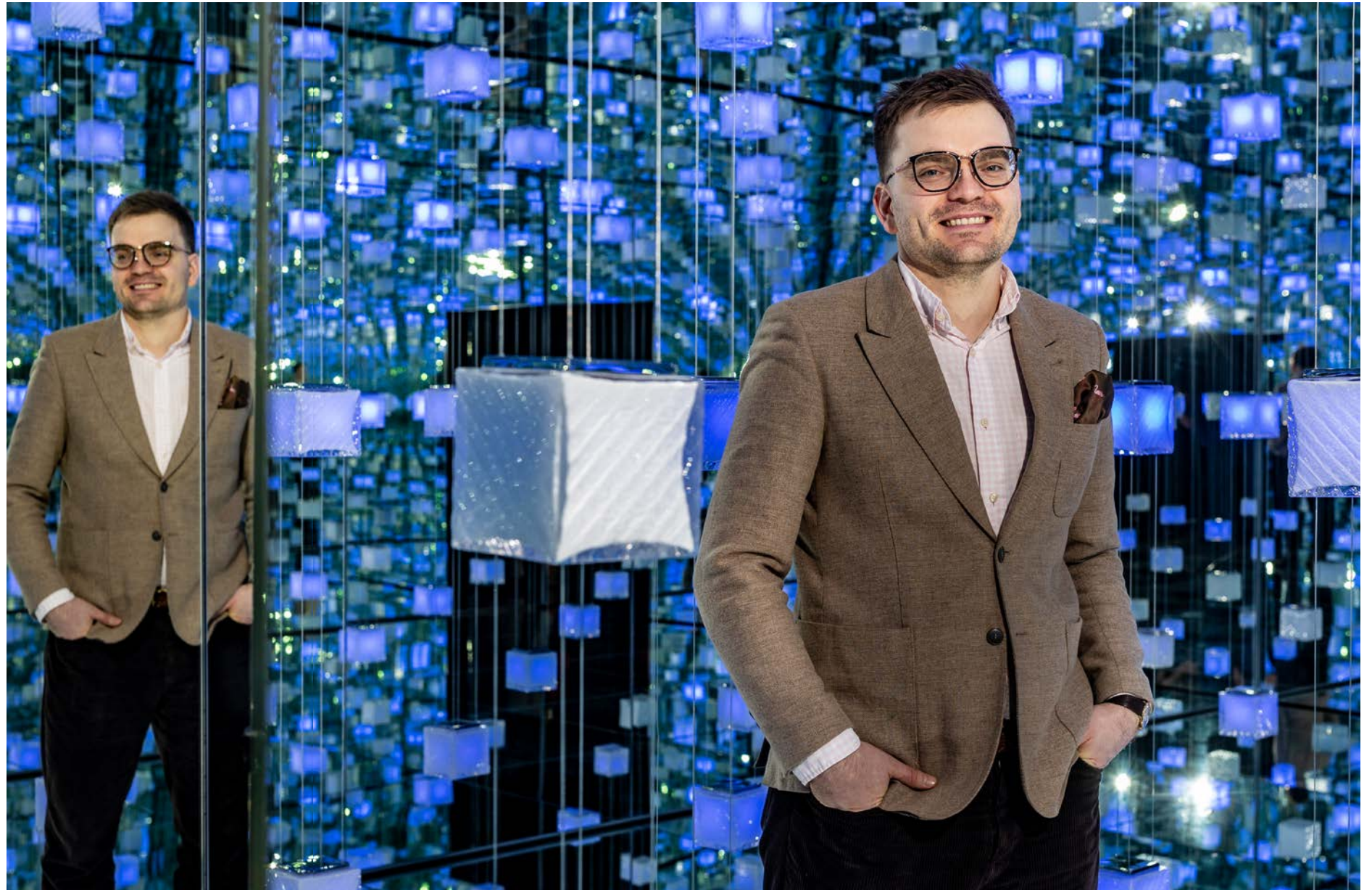
Můžete být méně abstraktní?

Uvedu velmi zjednodušený příklad. Účastník řízení má podat odvolání do patnácti dnů. Podá ho šestnáctý den, protože jeho advokát náhle vážně onemocněl. Formalistický soudce řekne: „V zákoně je patnáct dní, přišlo to šestnáctý den, odmítá se.“ Neformalistický soudce by se podíval na kontext, na účel té lhůty, důsledky v konkrétním případě a na širší právní principy a možná by takové odvolání připustil, ač by pro to text předpisu přímo

neposkytoval podklad. V našem regionu se *formalismus* užívá téměř jako nadávka. Přitom určitá míra formalismu je nutná – právo stojí na pravidlech. Otázkou je, jaká míra je žádoucí. A kdy už je to na škodu.

Jak tedy do analýz rozhodování soudů zapojit velké jazykové modely, LLM?

Pracujeme na tom rok a půl. Zkoušeli jsme trénovat různé modely, konfigurace a různé architektury. Výsledky nás překvapily: přesnost modelů je poměrně vysoká. Použili jsme je na dataset 300 tisíc rozhodnutí. Model analyzuje, jaké argumenty soud používá a zda vykazuje znaky formalismu. Důležité je, že nepoužíváme uzavřené modely typu ChatGPT nebo Gemini. V empirickém výzkumu je zásadní replikovatelnost. Uzavřené modely mohou

generovat pokaždé trochu jiné výsledky, mění se v čase a také nevíte, na čem byly trénovány. Proto využíváme otevřené modely, jako je Llama od společnosti Meta, nebo plně open-source modely typu encoder only, například ModernBERT.

Jak je cvičíte?

Proces učení probíhá formou „supervised learning“. Nejdříve jsme s mými výzkumnými asistenty ručně anotovali asi tři stovky rozhodnutí (takzvaný Gold Standard Dataset), na kterých se model naučil identifikovat argumenty. Také jsme vytvořili nový dataset o 300 tisících anonymizovaných českých soudních rozhodnutích, na němž jsme provedli „continued pre-training“, aby se jazykové modely naučily specifickou českou právní terminologií, protože původně jsou trénovány hlavně na angličtině.

Cílem vaší práce je tedy vytvořit nástroj, který budou moci využít další vědci a vědkyně pro empirický výzkum, nebo dokonce sami soudci při analýze své rozhodovací praxe?

Přesně tak. Nedávno jsme zveřejnili první preprint našeho odborného článku. Co se mi na interdisciplinární spolupráci líbí, že v AI výzkumu se klade obrovský důraz na replikovatelnost. My právníci s tím zatím takovou zkušenost nemáme, což je škoda. Důsledkem tohoto přístupu je, že nezveřejňujeme jen samotný text studie, ale úplně vše: modely, které jsme natrénovali, kompletní anotovaný dataset, anotační instrukce, všech 300 tisíc rozhodnutí použitých pro vývoj i veškerý kód. Kdokoliv tak může náš výzkum zreplikovat nebo náš model použít na úplně jiná soudní rozhodnutí. Vše je veřejně dostupné.

A můžou výsledky vaší práce reálně pomoci české justici?

Všudypřítomná kritika formalismu může snížit důvěru v justici. Proto je zapotřebí ověřit, zda je kritika oprávněná a podložit ji případnými daty. První výsledky ukazují, že například Nejvyšší soud (NS) je výrazně méně formalistický, než se trádí, a jeho formalismus v čase klesá. Z praktického hlediska mohou naše modely pomoci soudcům s analýzou toho, jak vyšší instance interpretují předpisy a proč ruší rozhodnutí nižších soudů. Pokud soudce nižšího stupně ví, jak o daném problému uvažuje NS, může svůj výklad přizpůsobit, čímž se předejde rušení rozsudků. To může ušetřit čas i peníze jak státu, tak účastníkům řízení.

Čemu se ještě věnujete?

Vedle toho řešíme, jak různé AI nástroje implementovat přímo do pracovního procesu soudců při psaní rozsudků, ovšem s maximálním ohledem na eliminaci rizik, jež AI přináší. Aktuálně rozvíjíme spolupráci s Vrchním soudem v Praze a jeho prostřednictvím s dalšími soudy i ministerstvem spravedlnosti. Česká justice je k inovacím a spolupráci

Portréty Tomáše Korefa vznikly v galerii digitálního umění Signal Space v Praze.

s akademií velmi otevřená, což není samozřejmostí v jiných státech. Těší mě, že jako akademici jsme pro justici důvěryhodným partnerem, kterého žene vědecký a celospolečenský zájem. Důvěru a otevřenost české justice vůči akademii považuji za důležitou výsadu a příležitost.

Pracujete nějak i s mezinárodním srovnáním?

Spolupracuji s kolegy z Cornell Law School v USA. Srovnáváme, jak naše modely fungují na amerických rozsudcích, a naopak. Přípravujeme také větší projekt s profesory Holgerem Spamannem z Harvardu, Jedem Stiglitzem z Cornellu a Ivanem Habernalem z TrustHLT (v Bochumi). Cílem je porovnat více států, ale to je zatím vize na další roky, která závisí na financování. Momentálně se tedy primárně zaměřujeme na české prostředí.

Prozrad'te, jak pro vás jako právníka bylo těžké a složité proniknout do světa IT a AI? Jak jste hledal svůj tým? A co všechno jste se musel doučit?

To je vtipná historka. Zjednodušeně řečeno jsem „z ulice“ zaklepal na dveře katedry profesora Ivana Habernala. On mi otevřel a od té doby už rok a půl spolupracujeme na šesti různých projektech. Vstup do tohoto světa byl snazší díky jeho neuvěřitelné otevřenosti a smyslu pro týmovou práci. Samotný interdisciplinární výzkum je ovšem náročný, protože každý mluvíme jiným „jazykem“. Bariéru se snažím částečně překonat kurzy programování či strojového učení; pomohla mi též zkušenost z interdisciplinárních center ve Frankfurtu, na Cornellu, v Boloni či Hamburku. Liší se i náš pohled. Když se na soudní rozhodnutí dívám já, vidím v něm kontext právního systému, aplikaci norem a instituci, která právo vykonává. Počítačový vědec to ale

vidí úplně jinak; vidí v tom pouhý text, kód či soubor vektorů, do nichž se text převede... Máme také někdy mírně odlišné cíle. Mojí ambicí bylo třeba analyzovat těch 300 tisíc rozhodnutí, abych zjistil, jak soudy argumentují. Pro počítačové vědce je zase jádrem projektu dosáhnout co nejvyšší přesnosti modelu na malém datasetu. Právní čeština je ovšem pro ně fascinující oříšek, neboť je to specifický a málo zastoupený jazyk. Je důležité si tyto rozdílné motivace uvědomovat a umět je v týmu sladit a naučit se společně komunikovat.

Narazili jste při sladování dvou výzkumných světů na nějaké obtíže?

S Ivanem Habernalem a počítačovou vědkyní Lenou Held jsme pořádali v rámci konference v Chicagu workshop o využití AI pro empirický výzkum v právu. Chtěli jsme oslovit obě komunity a při tom jsme narazili na naprosté základy. V právní vědě standardně vypíšete *call for abstracts*, lidé pošlou shrnutí a na jeho základě je vyberete. Ivan a Lena mi na to řekli: „Co to je *call for abstracts*? Jak můžeš hodnotit kvalitu práce podle odstavce textu?“ V počítačové vědě se posílají rovnou celé články, které procházejí anonymním a často velmi přísným recenzním řízením nezávislých recenzentů. A teď co s tím? Workshop měl být zároveň pro obě odborné komunity. Museli jsme tyto světy propojit a nastavit standardy, které vyhovují oběma.

Co jste se díky tomu naučil?

Může to znít banálně, ale já si na tom uvědomil, že interdisciplinarita vás skrze podobné typy problémů neustále vrací k základům. Abych mohl rozhodnout, zda budu přijímat abstrakt, či *paper*, potřebuji zodpovědět, k čemu workshop vlastně slouží? A to vede k otázce, jak odlišně komunikují poznání oborů jako právo a počítačová věda, proč to tak je a zda to nemá být jinak. A podobně se interdisciplinarita propisuje do výzkumu. Práce s daty a modely mě nutila odpovídat si na zcela elementární otázky: Co je to vlastně právní argument? Jak přesně definovat jazykový výklad, aby jej model dokázal v textu identifikovat? Ukázalo se, že právní teorie není vždy tak jasná, jak si v právu myslíváme. A to mě na celém výzkumu fascinuje, protože otevírá fundamentální právně-teoretické otázky, které je zapotřebí zodpovědět.

Mgr. Tomáš Koref, LL.M.

Absolvoval Právnickou fakultu UK a magisterský program v právní teorii na Goethe-Universität Frankfurt. Nyní pracuje v režimu joint Ph.D. na své dizertaci na PF UK a ve Frankfurtu, kde je členem nového hubu Center for Critical Computational Studies. Působí též v týmu profesora Ivana Habernala na Ruhr-Universität Bochum. Zabývá se právní teorií i zapojením empirických a počítačových metod ke studiu práce soudů. Díky stipendiu SYLFF od nadace The Tokyo Foundation a dalších grantů si už coby doktorand mohl vybudovat vědecký minitým, s nímž kromě řešení několika výzkumných projektů založil platformu CYLT pro studující se zájmem o právní výzkum či pravidelnou diskuzní skupinu Jurisprudential Cocktails. S manželkou pečuje o dvě nedávno narozené dcery.

Vy na doktorátu pracujete pod dvojím vedením. Jakou inspiraci si vozíte ze zahraniční „domů“ na pražská práva?

Inspirovalo mě fungování německého AI labu TrustHLT, s nímž intenzivně spolupracuji. Tamní prostředí je daleko méně hierarchické. Velmi mladí studenti bakalářského studia se podílejí na komplexních vědeckých úkolech jako rovnocenní partneři. Například s Yassinem z našeho týmu, který ještě ani nemá bakalářské zkoušky, máme prezentovat *paper* na špičkové konferenci v Berkeley. To je v počítačové vědě, myslím, běžnější, ale z kontinentální právní akademie podobnou atmosféru neznám.

Proto se tento přístup snažím přenést i k nám přes svůj tým výzkumných asistentů, který jsem si mohl postavit díky tomu, že jsem získal stipendium SYLFF. Na pražské fakultě máme neuvěřitelně talentované lidi s obrovským nadšením. Příkladem jsou úžasní studující, s nimiž dlouhodobě spolupracuji: Maty Barták, Vašek Lipš, Mára Švajda a Vítek Eichler. Byla by škoda toho nevyužít! Částečně je to samozřejmě věc financí – v Německu mají projekty v počítačových vědách větší rozpočty na vědecké asistenty, ale onen princip zapojení studentů do reálného výzkumu a podpory jejich růstu je replikovatelný, myslím, i u nás.

Inspirovat se můžeme také interdisciplinariitou. V našem Center for Critical Computational Studies (C3S ve Frankfurtu) se intenzivně propojuje studium umělé inteligence s dalšími obory: s počítačovými vědci se tam pod jednou střechou setkávají sociologové, politologové nebo vědci, kteří se zabývají ochranou klimatu. A všichni společně hledají průniky svých oborů a cesty, jak poznání člověka posunout někam mnohem dál.

Je taková mezioborovost v právu běžná?

Vnímám, že na Právnické fakultě UK se postoj k interdisciplinaritě v posledních letech zásadně proměňuje. Vznikají tu skvělé nové projekty, jako je výzkum Jakuba Drápala, který získal ERC Starting Grant, nebo projekt financovaný z programu OP JAK, jenž vede Josef Montag z Katedry ekonomie a empirických právních studií PF UK a který se zabývá tím, proč ve společnosti vznikají nerovnosti. To jsou důležité kroky mívající správným směrem.

Když se počítání změní v porozumění

Zuzana Arazim Dolejší z Pedagogické fakulty UK se snaží měnit pohled na to, co si obvykle spojujeme s matematikou i se školou. Nejde jí pouze o vzorce a výsledky, ale především o rozvíjení kritického myšlení. „Děti jsou přirozeně zvědavé, jen je často brzdí pocit, že ve škole něco musí a nevědí pořádně proč. Stačí pár dobře položených otázek, aby se z obyčejné hodiny stalo skutečné uvažování,“ říká.

TEXT Jitka Jiříčková FOTO Vladimír Šigut

Doktorandka didaktiky matematiky z PedF UK se ve svém výzkumu zaměřuje na to, jak z tohoto předmětu udělat prostor pro přemýšlení, rozhodování, dobře cílenou argumentaci a kladení otázek. „Matematika není jen o počítání, ale o hledání a ověřování pravdy,“ říká. A právě proto podle ní nemusí být kritické myšlení něčím, co přichází až na konci vzdělávání, ale může se v různých fázích rozvíjet už od dětství, pokud mu dáme prostor.

Úlohy z příbalového létaku

Na jejím přístupu je přitom zásadní, že zůstává pevně ukotvený v realitě. Nezájímá ji kritické myšlení jako abstraktní pojem, ale jako něco, co se dá skutečně zažít – v běžné hodině, v obyčejné úloze, v každodenní situaci. Právě proto pracuje s velmi konkrétními příklady. Jeden z nich považuje za obzvláště výstižný, dobře shrnující podstatu přístupu: slovní úlohu o dávkování sirupu. Dospělý má předepsaných pět mililitrů sirupu, jenže doma je jen dětská verze s jinou koncen-

trací účinné látky. Kolik si ho má vzít? „Na první pohled je to jednoduchý výpočet. Ale mě zajímá, co se stane, když dětem místo klasické slovní úlohy, kde mají všechna potřebná čísla a žádná jiná naservírovaná, ukážu třeba obal na krabičce léku,“ popisuje. Najednou mají před sebou desítku údajů: věk, váhu, upozornění, dávkování, složení... „Jeich úkolem není počítat, ale nejdřív se zorientovat v tom, co z toho je vlastně důležité,“ vysvětluje.

Právě v tom podle ní leží jádro kritického myšlení. Umět rozpoznat, která informace je relevantní pro daný problém a která by byla zásadní pro úplně jinou situaci. Nejde o žádnou revoluci ve výuce. Stačí drobný posun v zadání, jinak položená otázka, víc prostoru pro přemýšlení. Dalším stupněm pro rozvoj kompetence práce s informacemi je nenabízet žákům informace přímočaře i je třeba úmyslně zcela zamlčet, a tím je přimět, aby sami formulovali, jaká konkrétní data k vyřešení příkladu potřebují. „Nemusíme vymýšlet úplně nové úlohy

nebo rozšiřovat obsah kurikula. Často stačí ty stávající jen trochu upravit, a jednou se z počítání stane skutečné uvažování,“ dodává vědkyně a pedagožka.

Mezinárodní perspektiva

Její cesta k matematice přitom nebyla přímočará. Než se začala věnovat didaktice, studovala architekturu na ČVUT v Praze a logiku na Filozofické fakultě UK. Právě tahle kombinace technického a filozofického pohledu na svět ji přivedla k otázkám, které dnes zkoumá ve svém výzkumu. „Vždycky mě zajímalo, jak lidé přemýšlejí, proč některé věci považujeme za samozřejmé a jiné nás znejistí,“ říká.

Matematiku doučuje už od třinácti let a sama zdůrazňuje, že ji nikdy nevnímala jako něco, co by jí šlo úplně samo od sebe. Když musela věci vysvětlovat druhým, začala jim sama rozumět do větší hloubky, a to ji nakonec přivedlo k pedagogice. „Ten moment, kdy někomu pomůžete něco pochopit, je neuvěřitelně silný a nikdy se neomrzí,“ popisuje nadšeně s tím, že matematika má podle ní má potenciál oslovit každého. Tedy pokud se neučí jako soubor hoto-vých pravd a začne se vnímat jako prostor pro otázky, hledání a porozumění.

Zásadní roli v jejím přemýšlení o výuce hraje i zkušenost ze zahraničí. Využila dlouhodobé spolupráce mezi PedF UK a Fakultou matematiky Univerzity ve Vídni a díky stipendiu SYLFF svůj výzkum dál rozvíjí v mezinárodním kontextu. Zkušenost z Rakouska jí zároveň umožňuje srovnávat. Ve Vídni vyučuje kurz Kritické myšlení v matematice a z toho, jak ho tamní studenti hodnotí, získala dojem, že mnozí z nich chtějí učit jinak, smysluplněji.

„Často mi říkají: My to teoreticky chápeme, matematicky tomu rozumíme, ale nevíme, jak to přenést do praxe,“ popisuje. Právě v tom vidí svou roli. Ukazovat, že někdy stačí drobná změna perspektivy, jinak položená otázka, přeformulování zadání. A najednou se ote-

Mgr. Ing. Zuzana Arazim Dolejší Doktorandka na PedF UK, kde se věnuje výzkumu rozvoje kritického myšlení ve výuce matematiky a možnostem začleňování didaktických aktivit, které tyto dovednosti podporují, do běžného kurikula. Součástí její akademické činnosti je i tvorba a výuka kurzu Kritické myšlení v matematice na Fakultě matematiky Univerzity ve Vídni, kde spolupracuje se studenty učitelství. V loňském roce získala stipendium v programu SYLFF japonské nadace Tokyo Foundation (TKFD), které slouží k podpoře vzdělávání vynikajících studentů s vůdčím potenciálem, a díky němu může pokračovat ve svém výzkumu na Matematické fakultě Univerzity ve Vídni.

vše prostor, ve kterém se může propojit všechno, co už studující vědí, jen to dosud neuměli použít.

Podmínky pro růst

U studujících PedF UK zase oceňuje otevřenost, motivaci a ochotu přemýšlet o výuce do hloubky. Mnozí z nich působí na svůj věk velmi zrale a uvědoměle, a to nejen při výuce matematiky, ale i v tom, jak o ní přemýšlejí. „Zdůvodňují si to dobře promyšlenou přípravou z katedry didaktiky matematiky, kterou pozitivně ovlivnila Hejného metoda, a také tím, že mnozí už při studiu vyučují aspoň na částečný úvazek, a to jim přirozeně dává velký náskok z praxe,“ uvažuje.

Jednu věc byl ovšem z rakouského prostředí do českého přenesla ráda – větší úctu k učitelskému povolání. „Ze spolupráce se zdejšími studenty učitelství a jejich mentory mám pocit, že v Rakousku je vyučující více vnímaný jako odborník, kterému se důvěřuje, jehož si společnost váží a je podle toho i náležitě ohodnocen. Věřím, že i v českém prostředí se jde podobnou cestou,“ říká. Důvěra a respekt podle ní vytvářejí podmínky, ve kterých může kritické myšlení skutečně růst – u dětí i u samotných vyučujících. „Bez autonomie a bez pocitu, že má vaše práce smysl, se těžko hledá odvaha ptát se a zkoušet nové věci,“ shrnuje Zuzana Arazim Dolejší.

Blind baseball není rozmar

Tohle není příprava běžného sportovního oddílu. Běhání doprovází zesilující klapot destiček, hází se míčky s rolničkami, a je třeba být neustále ve střehu, aby nikdo nepřišel k úrazu. Většina přítomných totiž nevidí – jsme na tréninku reprezentace ČR v blind baseballu.

TEXT Jiří Novák FOTO Vladimír Šigut

V tělocvičně ZŠ Donovalská na pražském Chodově se každý týden setkává několik mladých lidí s očním hendikepem, aby si osvojili baseballové návyky. Dohlíží na ně ostřílený baseballový trenér Richard Kania a dvě studentky z Fakulty tělesné výchovy a sportu UK: Tereza Stejspalová a Eliška Thompson, které *blind baseball* rozvíjejí v Česku.

Kde se ale takový sport vzal? „Blind baseball vznikl v Itálii, kde jej provozují už od roku 1994. Chtěla jsem vědět, jak to funguje, tak jsem italskou federaci kontaktovala, a oni mi předali spoustu informací,“ vypráví Eliška Thompson, někdejší reprezentantka ČR v softballu. Věci se ale daly do pohybu až před rokem, kdy téma blind baseballu nadhodila její spoluhráčka z klubu Eagles Praha – Tereza Stejspalová. „Hledala jsem téma svojí bakalářské práce. A když jsem se seznámila s vedoucí, která se zabývala nevidomými, narazila jsem na blind baseball. A jelikož hraju softball i baseball, tak to pro mě byla celkem jasná cesta,“ říká Tereza, která stejně jako Eliška studuje na FTVS UK obor Aplikovaná tělesná výchova osob se specifickými potřebami (APA). Jen Eliška je o pár let starší.

Dva světy nám tak blízké

„V APA se nějakou shodou okolností sešlo celkem dost lidí ze softballu. Začala to jedna naše spoluhráčka, pak jsem nastoupila já ještě s jednou spoluhráčkou, a najednou je asi z třinácti lidí v roční-

ku polovina softbalistů z Prahy,“ usmívá se Eliška. „Takže se tak nějak spojily dva světy, které nám jsou blízké a propojily se v blind baseball, což je jak splněný sen – fungovat s lidmi, které člověk zná i na trochu jiné úrovni než jen u softballu. Je to moc hezký,“ líčí.

S Terkou se rozhodly zavést blind baseball i v českých podmínkách. První kroky vedly na Českou baseballovou asociaci (ČBA) a po pozitivní odezvě obě začaly oslovovat organizace pro nevidomé a různé školy i organizace. „Hodně pomohli lidé z italské federace, kteří nám přijeli pravidla i ukázat. Díky tomu jsme získaly povědomí o tom, jak to opravdu má vypadat, protože pochopit celý koncept nebylo úplně jednoduché,“ přiznává Eliška, jež má zkušenosti s prací s autistickými dětmi a absolvovala i kurz instruktora lyžování pro nevidomé.

Nábor... a hned na Euro

Po zvládnutí všech nástrah blind baseballu ne příliš známý sport v červnu 2025 dokonce odprezentovaly v rámci známého Pražského baseballového týdne, obrovské akci evropského významu. Hráče a hráčky našly prostřednictvím náborového dne, jemuž předcházelo rozesílání informací do všech možných organizací. „Nakonec přišlo čtrnáct nevidomých, což je strašně velké číslo na to, že jde o nový sport a vůbec nevěděli, do čeho jdou. Z toho jsme měly velkou radost,“ vzpomíná Tereza. Zájemci dorazili nejen z Prahy, ale i z jiných částí České republiky. Šanci sestavit dohromady blind baseballový tým usnadňuje pravidlo, kdy spolu vedle sebe hrají v poli muži i ženy, přičemž jediné věkové omezení je „15+“.

Obratem tedy vznikl český národní tým blind baseballu a v říjnu 2025 už dokonce odjel na první

Tereza Stejspalová

Studentka třetího ročníku bakalářského studia Aplikovaná tělesná výchova osob se specifickými potřebami (APA) na FTVS UK, v době rozhovoru psala bakalářskou práci o blind baseballu. Reprezentantka ČR v softballu, jinak hráčka (vnitřní pole) v týmu Eagles Praha. Propagátorka ženského baseballu a blind baseballu v Česku.

Eliška Thompson

Ve Španělsku vystudovala logopedii, nyní dokončuje studium Aplikované tělesné výchovy osob se specifickými potřebami (APA) na FTVS UK. Reprezentovala ČR v softballu, jinak hráčka (vnější pole) v ligovém týmu Eagles Praha. Má zkušenosti s prací s autistickými dětmi, absolvovala rovněž kurz instruktora lyžování pro nevidomé.

Velká svoboda pohybu

„Nevidomí se věnují řadě sportů, ale v dřtivé většině bývají někde v tělocvičně nebo v bazénu kvůli bezpečnosti. A když už jsou venku, například na lyžařském svahu anebo na atletickém hřišti, tak se pohybují s pomocí trasérů. Ale tady, v blind baseballu, mají poprvé zkušenost, že jsou na čerstvém vzduchu, nikdo se jich nedotýká a volně běží třeba třicet metrů, kdy mohou úplně sami vyvinout největší rychlost, jakou dovedou. A vědí, že jsou při tom v bezpečí. To je pro nevidomé strašně velká věc – a užívají si takové svobody pohybu,“ vypráví Eliška.

Srážky nehrozí. „Blind baseball se hraje na klasickém baseballovém hřišti, ale hráči stojí jen v levém vnějším poli, zatímco běžci běhají po metách ve vnitřním. Tudíž vůbec nemůže dojít ke kolizím mezi poláři a pálkaři,“ vysvětluje Tereza. Nadhazovač ve hře není, protože nevidomí si míček (s rolničkami uvnitř) nadhazují sami. Jak to provést co nejefektivněji obě mentorky trpělivě vysvětlují svým svěřencům a svěřenkyním na tréninku v chodovské tělocvičně.

Stejně jako další správné techniky pro zachycení míčku kutálejícího se po zemi (letící totiž není slyšet, jelikož rolničky při velké rychlosti nezvoní) nebo jeho házení, kdy trenérky vykřikují „dva, dva, dva, dva“ aby nevidomý hráč zhruba tušil, kterým směrem házet. A proč křičí zrovna tahle slova? Připomíná to hráčům, že jde o druhou metu. Ostatně kvůli bezpečnosti jsou v blind baseballu dvě druhé mety – jedna klasická pro běžce a pak se čtyři metry za ní nachází odlišná druhá meta pro vidícího poláře, který hraje s hráči v poli.

Hráčům pomáhají zvuky

A jak nevidomí dobíhají jednotlivé mety? „Vše je ozvučené. Když hráč odpálí míček, tak rozhodčí dálkovým spínačem rozezná první metu. A vypne ji ve chvíli, kdy hráč metu přeběhne, pak se ozve trenér na druhé metě, který má na ruce speciální destičky a těmi klapě, přičemž klapání stupňuje, jak se k němu hráč blíží... Vše je dobře bezpečnostně zařízené, zatím se ještě nestalo, že by se někdo s někým srazil,“ usmívá se Tereza Stejspalová.

Právě ona je hlavní tvář českého blind baseballu a v hlavě spřádá spoustu dalších plánů: „Plánujeme sport rozvíjet i v dalších městech, v jiných baseballových klubech, aby vznikalo co nejvíce klubů blind baseballové kategorie. Chtěla bych, aby u tohoto sportu hráči zůstali a měli kde hrát, aby to nebyl jen nějaký rozmar a neskončilo to u jednoho mistrovství Evropy. A naším velkým snem je ligová soutěž v blind baseballu,“ uzavírá studentka FTVS UK.

velkou akci, a hned na mistrovství Evropy na Sicílii! Účast byla možná díky veřejné sbírce, kdy se za dva měsíce vybrala částka, která pokryla výjezd repre na ME i náklady na zimní přípravu. „Nechtěli jsme lákat lidi na akci, na kterou budou muset ještě dopláčet. Chtěli jsme, aby do prvního turnaje nemuseli investovat více než svůj čas,“ vysvětluje Eliška.

Úsměvné bylo, že hráči, vlastně nováčci, kteří dorazili v červnu na úvodní nábor, se vzápětí dozvěděli, že pojedou reprezentovat na mistrovství Evropy. „Říkaly jsme si, že někdo se toho možná zalekne, ale odvážlivci, kteří to vnímali jako výzvu, jsou s námi doteď,“ pochvalují si obě studentky, které odjely bojovat na Sicílii se „sedmi statečnými“. Tým jedno utkání vyhrál; nakonec obsadil čtvrté místo. Na zelenáče, kteří měli za sebou jen pár tréninků a na ME to pro ně byly vůbec první zápasy, sakramentsky dobrý výkon! A také zážitek na celý život.

Hlas je naším zrcadlem

Mluvit na veřejnosti je stále pověstným strašákem mnohých z nás a podobně se i někteří za svůj hlas dokonce až stydí. Právě práci s hlasem a překonávání těchto úskalí se věnuje Petra Jurečková, absolventka fonetiky na Filozofické fakultě UK, která v současnosti pracuje jako hlasová koučka.

TEXT Ondřej Lukáč FOTO Vladimír Šigut

V jednom rozhovoru jste se popsala jako průzkumnice lidského hlasu...

Je to tak. Baví mě hlas zkoumat a přemýšlet o něm ze všech možných úhlů. Miminka mají přece všechny zvuky hlas. Vydrží (někdy k naší nelibosti) křičet i hodiny a nic jim není. Žádný chrapot nebo ztráta hlasu. Pak ale rosteme, formují nás rodiče a školský systém a najednou vznikají problémy. Ta otázka „proč“ mě fascinuje a s dětskou zvědavostí se v tom, jak funguje v propojení hlas, dech, tělo a psychika, ráda štourám a pídím.

Jak tedy vnímáte hlas, když ho slyšíte poprvé?

Vnímám různé roviny. Je zde logopedický pohled – správnost ve výslovnosti jednotlivých hlásek. To vnímám jako první. Pak je zde barva hlasu, a to jak na mě působí. Je čistý nebo chraplavý? Vnímám i místo hlavní rezonance, zda je spíše hrudní nebo nosová. A třetí rovina je prozodická, tedy projev jako takový. Jak si dotýčný hraje s mluvenou češtinou – přízvukem, intonací a frázováním.

Dovedete od toho vypnout nebo analyzujete hlasy i v samoobsluze?

Dnes už ano, i když mi to nějakou dobu trvalo, než jsem to dokázala vypnout. (*smích*) Automaticky se na to ale soustředím u každého veřejného projevu. Tam mi to moc vypnout nejde. Třeba když se dívám na zprávy, tak mám někdy obtíže je dokoukat... Někdy narazím náhodně na takový atypický

hlas, že se neubráním tomu, abych si ho pro sebe neanalyzovala.

Co vás ovšem přivedlo ke studiu fonetiky?

Na střední škole jsem se hrozně chtěla dostat na DAMU, ale pak jsem se tam nedostala. Zpětně říkám, že naštěstí, protože osud mě vedl jinam a rozhodně lépe. O mém výběru nakonec rozhodla jedna dvouhodinová čeština, kde jsme probírali základy fonetiky. Učili jsme se třeba o hláskách znělých a neznělých a mě to hrozně zaujalo. Taková hra s jazykem a zkoumání malých částíček. Přihlásila jsem se tedy ke studiu fonetiky na Filozofické fakultě, kterou jsem na bakaláři musela spojit v dvojboru s češtinou.

O hlase jste se učila na třech vysokých školách. Bylo od začátku vaším cílem se zabírat jazykem z více úhlů nebo jste vždy ve výuce něco postrádala?

Začala jsem právě na Univerzitě Karlově. Pořád ve mně ale byla ta divadelnice, co chce pracovat s lidmi. Nejen dělat analýzy a výzkumy. Jsem zkrátka spíše praktik než akademik, takže pro mě studium bylo dost teoretické a chyběla mi práce s hlasem a tělem jako takovým. Rozhodla jsem se tedy začít studovat dálkově logopedii na Masarykově univerzitě v Brně. Ani to ovšem nesplnilo zcela má očekávání, protože jsme se zabývali hlavně tvorbou hlasu v oblasti ústní dutiny, ale mě zajímalo, jak při tvorbě hlasu pracuje celé tělo.

Klíčovým pro mě bylo setkání s Evou Spoustovou, což je hlasová pedagožka na DAMU, která se právě zabývá celým tělem i psychikou. A to bylo přesně to, co mě k tomu celému oboru táhlo – pochopit řeč jako projev celého těla. Nebyla jsem sice nikdy studentka DAMU, ale mohla jsem se účastnit části jejich výuky. Chodila jsem na náslechy Jevištní řeči k mnoha pedagožkám DAMU. Zpětně musím ale uznat, že mi i teoretické základy z fonetiky daly hodně a těžím z nich dodnes. Myslím, že se to tak krásně poskládalo ve smysluplný celek, doplněný ještě výcvikem v NLP koučování (*z anglického Neurolinguistic Programming*) kvůli práci s psychickými bloky při mluvení.

Na co vzpomínáte ze studia na UK?

Hodně se vracím k prozodii a práci s textem a s intonací. To jsem učila i na herecké VOŠ a zabývám se tím i ve svých kurzech. Hodně mi dal ten fyziologický základ – jak naše tělo funguje, kde se tvoří hlas, jaké všechny svaly jsou do toho zapojeny. Dělalí jsme hodně řečových analýz, které mě naučily velmi rychle slyšet to, co potřebuju. Samozřejmě jsme dělali i řadu technických věcí, včetně programování, které teď nepoužívám.

Když si tedy vezmeme hlas po té fyziologické stránce. Co všechno ho tvoří?

Jako první člověka napadnou hlasivky. Ty ale fungují „jen“ jako struna. Tu potřebujeme nějak rozhýbat, v čemž nám pomáhá dech. A až z 60 % na tom může mít podíl bránice jako náš hlavní nádechový sval. Hlas je v podstatě ozvučený dech. Ale každá struna potřebuje i nástroj, který může rozeznít. Jinak v podstatě nezní. A stejně jako je to třeba na kytarě – že má struny, rezonanční desku a prostor, tak stejně to funguje i v našem těle. Potřebujeme rozvíbrovat i ty pevné části – kosti. A tím můžeme mluvit nahlas.

Rozvíbrovat můžeme všechny kosti v těle, ale tím největším rezonátorem je náš hrudník. A navíc potřebujeme, aby tělo bylo pružné. Pokud jsme zatuhlí nebo shrbení, tak ani náš hlas nemůže silně znít. Protože nic zatuhlého vám vibrovat nebude. Dalším velkým rezonátorem je lebka a nosní dutiny, které hodně ovlivňují i barvu našeho hlasu. Jsou pro každého z nás specifické a mohou tak mít až forenzní význam. Své klienty učím vnímat všechny tyto části a vědomě s nimi pracovat. A nejen ty. Velkou roli hraje i těžiště těla v pánvi a otevřená a uvolněná čelist.

Existuje klišé, že pokud by plnoštíhlý zpěvák zhubnul, tak by přišel hlas...

V podstatě je to pravda. Vibrovala by pak jiná plocha těla. Tělo stokilového zpěváka a padesátikilového jsou v podstatě dva odlišné hudební nástroje, i když se dle mého názoru dá mnoho dohnat i mentálně. Když si to velké tělo představím, tak mohu ten hlas rozezvonit silněji než obyčejně. Hlas totiž ovlivňují i naše emoce, představy a povaha. Je

to naše velké zrcadlo. Opatrnější lidé, co váží každé slovo, často můžou mluvit víc nosovějším hlasem apod.

Jako hlasový kouč jste působila i v Národním divadle. Jak byste popsala své angažmá?

Ta pozice se jmenovala jazykový poradce. Figurovala jsem tam jako učení profesorky Palkové. Chodily jsme na zkoušky a pomáhaly hercům a herečkám s jejich projevem, respektive pracovat po této stránce s textem. S intonací si je totiž možné hrát a vytvářet tak další drobné nuance v charakteru postavy. Já sama hlídala artikulaci a paní profesorka tu prozodickou část. Nechodily jsme ale za herci samy, abychom je kritizovaly. Oni se naopak mohli obracet na nás, kdykoliv si přáli znát náš názor. Během mého výcviku jsme pak s paní profesorkou procházely texty i mimo divadlo a ona mi vysvětlovala, jak je možné s každou replikou různě pracovat. Nemohu tedy říct, že bych tam působila samostatně, protože když už měl ten okamžik přijít, tak jsem otěhotněla. (*smích*)

V jednom podcastu jste popisovala, jak se změnil hlas lidí a práce s ním v průběhu minulého století. Skutečně se to mění?

Jsem o tom přesvědčena. Rozdíl můžete dost dobře vidět například ve filmech pro pamětníky. Nemyslím si, že je to záležitost pouze herců, ale spíše společnosti jako celku. Doba se ohromně zrychluje. Názorně to vidíme v médiích. Zabývala jsem se tím ve své diplomové práci a tempo řeči se v médiích (televizi i rozhlas) ohromně zrychlilo. V divadelních záznamech na velkých scénách ale až takový prudký vývoj nevidíme. Nejspíš proto, že vás limituje velký prostor, který musíte nějak srozumitelně umluvit.

Bolestivě nám chybí řečové vzory spisovné češtiny a kultivovaného jazyka. Eva Spoustová, která mě přivedla na DAMU, pracuje i jako dabingová režisérka, a říká, že komerční televize sem v 90. letech zatáhly americký styl projevu a investigativní novinařiny, kde došlo k posunu přízvuku a ztráty důrazu na kultivovaný projev. Musím přiznat, že aktuální rozkvět podcastů, kde každý druhý Čech má v podstatě svůj rozhlasový pořad bez toho, aby ovládal základní principy mluveného projevu, mi je poněkud proti srsti a dochází tak dle mého k dalšímu poklesu laťky pro další generace.

Zvláštní kapitolou jsou politici. Naši porevoluční prezidenti měli velmi specifický projev, který byl asi darem z nebes pro imitátory, ale jako kultivující řečový vzor nám asi úplně neposloužili...

Co k tomu dodat... Já si myslím, že kultura projevu se už asi z politiky dávno vytratila. Roli samozřejmě hrála i televize a v současnosti sociální sítě. V odborném žargonu hovoříme o tzv. řečové ekonomii. Vynakládáme jen takovou energii, aby nám bylo

rozumět. Abychom splnili cíl, který jsme si dali. S přáteli nebo rodiči mohu mluvit ledabyle a oni mi budou rozumět, protože znají můj artikulační rámec. Ale před velkým publikem si naopak dáváme záležet. Nebo bychom alespoň měli... Jenže pokud politik nahrává nějaký vzkaz na telefon pro svou facebookovou skupinu, tak kontakt s publikem chybí a často se to negativně podepíše i na jeho projevu. To v důsledku vede k tomu, že se z mizerného veřejného projevu stává norma.

O to víc si ale myslím, že když někdo na svém projevu zapracuje, tak mu to umožní lépe vyniknout. Ostatně my už víme, že styl našeho projevu a řeč těla často hrají u ostatních větší roli než samotný obsah.

Mgr. et Bc. Petra Jurečková
Absolventka magisterského oboru Fonetika na FF UK, jež zároveň vystudovala bakalářský obor Speciální pedagogika – logopedie na Masarykově univerzitě v Brně. V minulosti pracovala jako jazykový poradce v Národním divadle nebo anotátor mluvených textů pro Český národní korpus. V současnosti pracuje jako hlasový kouč.

Jak vypadají vaši současní klienti? Jsou to lidé trpícími poruchami řeči nebo právě někdo, kdo by rád vyniknul?

Je to zhruba půl na půl. Pracuji s lidmi, kteří potřebují vylepšit hlas a projev kvůli svému zaměstnání – například lektori nebo manažeři, ale na druhé straně mám i klienty, kte-

ří nejsou se svým hlasem spokojeni a naráží na to nejen v profesním, ale i v osobním životě... Když Vám třeba partner neustále dokola opakuje, že vás neslyší nebo vám nerozumí, může to být opravdu dost frustrující.

Když se člověk ale naučí se svým hlasem dobře pracovat a zapojí do jeho tvorby i tělo a dech, může mu to hodně pomoci i co se týče sebevědomí. Najednou zjistí, že například tichost nemusí být součástí jeho charakteristiky, i když si to myslel celý život. A to se pak dějí věci... Hlas a psychika jsou spojené nádoby – hlas je naším velkým zrcadlem a může fungovat jako naše opora. Myslím si, že nepomáhám lidem pouze pracovat s jejich hlasem, ale především najít si cestu k sobě samému.

Odčinit zlo

Letos uplyne 81 let od konce druhé světové války. Jak moc je téma restitucí uměleckých děl ještě aktuální?

Velmi. Když se v roce 1998 konala ve Washingtonu konference, která se zabývala osudem majetku zabaveného během holokaustu, nikdo v té době neměl představu, k jak obrovským majetkovým přesunům docházelo. Dá se říci, že dvacet let po této konferenci ještě není detailně prozkoumána provenience více než poloviny kulturních statků

Říká se mu uloupené umění. Umělecká díla, která konfiskovali nacisti původním majitelům, na něž se vztahovaly rasové zákony Třetí říše. Výzvam spojeným s restitucí uměleckých děl se věnuje absolventka Právnické fakulty UK Zuzana Löbling, která vede právní oddělení Národní galerie Praha. Právnička upozorňuje na to, že Česko by potřebovalo pro napravení křivd minulosti novelizovat zákon, jenž navrácení uměleckých děl upravuje.

TEXT Helena Zdráhalová FOTO Michal Novotný

z globálního pohledu nejde už jen o nacistickou perzekuci, ale i o perzekuce v jiných částech světa spojené například s koloniální minulostí, což je téma pro českou veřejnost nepředstavitelné.

Proč bylo téma třeba zkoumat i po vědecké stránce a přimělo vás k doktorskému výzkumu?

Když jsem v roce 2018 začala pracovat v Národní galerii Praha, pochopila jsem, že téma restitucí je stále velmi aktuální. Začala jsem tehdy pro galerii právně řešit svou první restituci a zjistila jsem při tom, že kromě několika starých restitučních spisů není nic, čím bych se mohla inspirovat. Opřít se sice můžete o paragraf jednoho zákona, já se ale chtěla dozvědět víc, zapojit to do větších souvislostí. S tím jsem oslovila pana profesora Jana Kuklíka, který mě pak plně podpořil v tom, abych se pustila do výzkumu a psaní dizertace.

A povedlo se. Loni jste ji úspěšně obhájila. Může tedy nyní sloužit jako podklad i vašim kolegům a kolegyním, kteří řeší restituční kauzy?

Dizertace má několik částí. V úvodu jsem se věnovala tomu, jakým způsobem konfiskace probíhala a jak se nakládalo s uměleckými díly. K tomuto tématu existuje několik dílčích studií, já si ale stanovila úkol zpracovat to přehledně a srozumitelně, aby ti, kteří se zabývají restitucemi uměleckých děl, měli pak k dispozici přehledný materiál, ze kterého se snadno dozví, jak konfiskace mezi roky 1938 až 1945 probíhala a jaké instituce do toho zasahovaly.

Věnovala jsem se také restitucím, které se uskutečnily nedlouho po konci války. Ukázalo se, že ne všechny proběhly čistě podle práva, ale často byly ovlivněné politickým směřováním tehdejšího Československa.

Mgr. Zuzana Löbling, Ph.D.
Absolventka Právnické fakulty UK, kde loni obhájila dizertaci zaměřenou na výzvy spojené s restitucemi uměleckých děl konfiskovaných nacisty. Před několika lety získala pro svůj výzkumný projekt stipendium SYLFF japonské nadace Tokyo Foundation. V současnosti vede právní oddělení Národní galerie Praha. Letos také začíná stavět svou výzkumnou skupinu na PF UK díky získání podpory UK pro talentované mladé vědce a vědkyně Primus. Spolu s manželem pečuje o dvě malé dcery.

v českých státních sbírkách, které by mohly být, byť zprostředkovaně, získány od obětí perzekuce. To ale není problém pouze českých muzeí – kolegové ze zahraničních muzeí jsou na tom podobně.

Zdá se ale, že společnost je z tohoto tématu už vyčerpaná. Po pádu železné opony zavládlo nadšení, během kterého byli všichni připraveni napravovat staré křivdy. Tato doba je ale pryč. Debata se dnes posouvá spíše k ochraně kulturních statků jako takových a k otázce jejich vlastnictví. Navíc

Ve Veletržním paláci mohou lidé obdivovat obraz *Parník L'Hirondel* od Paula Signaca, který po restituci Národní galerie Praha odkoupila.

Třetí, praktická a ta nejaktuálnější část dizertace, kterou jsem publikovala i v zahraničí, odkud se mi dostalo značného ohlasu, je jakýmsi „minikomentářem“ k jednotlivým restitučním podmínkám, tedy k tomu, co musí zájemci o restituci splňovat pro to, aby mohlo být umělecké dílo vydáno.

Pro ty, kteří chtějí restituovat v České republice, je to velmi užitečný checklist, v němž si můžou postupně „odškrtnávat“ to, zda splňují podmínky pro úspěšnou restituci, a zkontrolovat, zda disponují všemi dokumenty, které jsou k tomu třeba.

Snažila jsem se tím také vysvětlit – zvláště zahraničním restitucentům, protože většinou se jedná o osoby žijící v zahraničí – že to, že česká instituce dílo nevydává, nečiní se zlým úmyslem, ale protože je svázaná právem, a že situace v Československu, potažmo nyní v České republice je historicky a politicky složitá, a proto je třeba vzít v úvahu jiné faktory než v případě jiných států.

Pro komparaci toho, jak probíhají restituce v jiných státech, jste si vybrala Rakousko? Proč právě tento stát?

Rakouská právní úprava je do jisté míry podobná české, zároveň je považována za „Best Practices“ (nejefektivnější, nejbezpečnější a nejvíc etická, pozn. red.). Rakousko má Komisi pro výzkum proveniencí, která je obdobou našeho Centra pro dokumentaci majetkových převodů kulturních statků obětí II. světové války, kde pracují lidé, kteří zkoumají provenienci jednotlivých uměleckých děl ve státních sbírkách. Co má Rakousko navíc, co my nemáme? Takzvaný Kunstrückgabebeirat, což je další komise, která jednotlivé restituční žádosti posuzuje a vydává doporučení, zda dané předměty restituovat, nebo ne. Obě země šly stejným směrem, ale

Česku v tom detailu něco chybí. Český zákon by bylo třeba v mnoha směrech upravit.

Je teď novelizace Zákona č. 212/2000 Sb. o zmírnění některých majetkových křivd způsobených holocaustem na pořadu dne?

Česká republika se v roce 2024 připojila k *Best Practices for the Washington Conference Principles on Nazi-Confiscated Art*. Jedná se o soubor zásad vysvětlujících, jakým způsobem by Washingtonská deklarace měla být vykládána. Když si to přečtete, zjistíte, že Česko naprostou většinu zásad nedodrzuje, byť se k nim přihlásilo. Tehdy také Česká republika ohlásila, že chystá novelizaci zákona, na které jsem pak já spolu s několika kolegy začali pracovat. Došlo k předjednání na ministerstvu kultury, pak se to ale zastavilo. Pro společnost je to velice citlivé téma, proto také na politické úrovni velmi těžko prosaditelné. Je škoda, že jsme příležitost reagovat na tento dokument jako stát nevyužili – v návaznosti na tyto *Best Practices* upravily svou právní úpravu státy jako Švýcarsko či Německo, nový restituční zákon přijala Francie. Doufám, že není všem dnům konec a jednou se to podaří i u nás.

Co by bylo třeba aktualizovat v zákoně předešlém?

Na základě stávajícího zákona by se v ČR měla dědicům vydávat jenom umělecká díla. To ale znamená, že například knihy či archiválie, které byly konfiskovány, vydávat podle současného zákona nemůžeme, protože striktně vzato nespadají pod termín „umělecké dílo“. V zahraničních právních úpravách se proto pracuje s termínem „kulturní statky“, to by bylo třeba v českém zákoně změnit v první řadě.

Dalším z problémů stávajícího zákona je to, že když se přijímal, omezil restituce pouze na přímé potomky původních vlastníků uměleckých děl. V kontextu holokaustu je to ale špatné rozhodnutí vzhledem k tomu, že za války zahynuly celé rodiny a rodinné klany. Restituční nárok by se měl rozšířit na všechny standardní dědice.

V době, kdy zákon vznikal, nikdo přesně nevěděl, kterých uměleckých děl se restituce dotknou, vnímám to tak, že se tehdejší politická reprezentace proto snažila nějak omezit, aby hodnotná umělecká díla zachovala ve státních sbírkách. Dnes už víme, že se tu nebudeme o obrovských hodnotách, ale o symbolickém odškodnění a napravení zla, které bylo v minulosti spácháno. Naprostá většina restituovatelných předmětů totiž odpočívá v depozitářích a vystavovány jsou jen zřídka.

I přesto si ale myslím, že pokud se má něco restituovat, mělo by se tak dít bez ohledu na hodnotu daného předmětu. Touha mít dílo ve státních sbírkách se má pak řešit na základě památkových předpisů a tím, že stát dané umělecké předměty odkoupí. Cíl mít skvělou státní sbírku je pochopitelný, nejsem ale přesvědčená o tom, že cesta, kterou k tomu Česká republika zvolila, byla správná.

Když se vám ozvou zájemci o restituci uměleckých děl, která dosud spravovala Národní galerie Praha, jak poté postupujete?

Česká republika nemá žádnou komisi, která by se věnovala restitučním procesům, proto o tom, zda dané předměty splňují podmínky restituce, rozhoduje sama instituce, která dané předměty spravuje. Následně se uzavírá dohoda o navrácení.

Obvykle to začne tak, že se restituenti nejprve obrátí na Centrum pro dokumentaci majetkových převodů kulturních statků obětí II. světové války. Od nich se většinou neformálně dozvím, že se objevili nějaký zájemci o restituci. Restituenti, kteří většinou mají právní zastoupení, nás ale musí oficiálně oslovit. To znamená, že mi přijde standardní přípis s několika přílohami, které prokazují nárok, přímou dědičnou linii, popis díla, kdy jim bylo v rodině konfiskováno atd. My pak musíme do archivů, a to vlastních i cizích, abychom vše prověřili. Jdu se vždy také podívat na samotné dílo, na jeho zadní stranu a na to, jaké jsou na něm značky. Ty můžou dokazovat, jakými institucemi dílo prošlo.

Poslední vydání děl, která měla Národní galerie Praha uložené ve svých depozitářích, proběhlo v roce 2023. Rodina neměla právní zastoupení, o to lidštější i když náročnější pro nás celý proces byl.

Tehdy Národní galerie Praha vydala čtyři malby z 18. a 19. století potomkům meziválečného průmyslníka Johanna Blocha, který byl přinucen část své sbírky deponovat ve veřejných institucích při plánované emigraci před nacisty.

Protože dědicové neměli právní zastoupení, trvalo to poměrně dlouho. Museli jsme komunikovat

s mnoha institucemi u nás i v zahraničí. Celkově to ale probíhalo v takové osobnější rovině. Rodině jsme pomáhali například i s vývozem uměleckých děl. To totiž není úplně snadná věc, a to nejen co se týká administrativy a cel, zvážit musíte i to, jak dílo zabalíte, aby nedošlo k jeho poškození. Pro dědice je to obrovský náklad. Některé státy s tímto pomáhají, například Rakousko vydané umělecké předměty často převází v diplomatických zavazadlech.

Dědicové si nakonec koupili tři velké kufrы, přijeli s nimi k nám do depozitářů, kde je depozitárníci vypodložili vším možným, aby v nich nedošlo k poškození děl, a s plnými kufrы pak takto rodina odcestovala do USA. Národní galerie Praha o odkup obrazů neusilovala, do té doby ležely v depozitáři.

Tato rodina nám po čase poslala fotografie, na kterých všichni stojí před obrazy, které jim visely zase doma v obýváku na zdi. To bylo velice dojemné.

Kolik uměleckých děl od nabytí účinnosti Zákona č. 212/2000 Sb. bylo dosud navráceno?

Přibližně 600. V porovnání s Rakouskem je to málo, naopak např. v porovnání se Slovenskem obrovské číslo. To „vysoké“ číslo ale dělají převážně grafiky, kterých se restituovalo poměrně hodně. V současnosti jsou vydávány ročně spíše nižší jednotky sbírkových předmětů.

Univerzita Karlova vás podpořila v programu Primus určeném perspektivním vědcům a vědkyním. Jakým dalším vědeckým směrem se chcete nyní vydat?

Je třeba více se zaměřit na restituce z 90. let. Bylo to divoké období dodnes opředené mýty. Polovina společnosti to vnímá jako skvělé období, kdy se všechno vracelo. Druhá polovina zase říká, že se v té době jenom kradlo. Dnes po těch desítkách let bych ráda vědecky otevřela jednotlivé spisy a zpracovala statistiky, aby se ukázalo, kolik, čeho a komu se navracelo.

Byla to velmi specifická doba, Česká republika v tom ale nebyla sama. Zajímá mě celý střeoevropský prostor, oslovila jsem proto i kolegy ze Slovenska a z Německa. Zvláště Slovensko je pro nás velice zajímavé i vzhledem k tomu, že jsme měli zpočátku stejné restituční předpisy.

Chtěla bych porovnat restituční procesy ve střední Evropě a vyvodit z toho poučení do budoucna. Je třeba zaujmout jasné stanovisko k tomu, jaký má být vztah státu ke kulturním statkům, a do jaké míry je pro konkrétní stát akceptovatelné, aby byly významné kulturní statky v soukromých rukou. Politicky je to snadno zneužitelné téma, občas se objeví výkřiky, že „musíme podporovat národní kulturní dědictví a podobně“. Musíme si s tím ale také uvědomit, že je to hrozně drahé. Například Itálie se svým obrovským národním kulturním dědictvím přistupuje do jisté míry k jakési privatizaci, protože stát sám to není schopný ufinancovat.

22. 11. 2025
Akce Na Karlovku
v budově
Právnické fakulty
UK nabídla
uchazečům
informace
o všech fakultách.

18. 1. 2026
Nadace Neuron ocenila
výjimečné osobnosti české
vědy, hlavní cenu získala
neuroložka Eva Kubala
Havrdová z 1. LF UK.

21. 1. 2026
Imunolog Matouš
Vobořil z PřF UK
získal prestižní
EMBO Installation
Grant.

16. 12. 2025
Prezident Petr
Pavel předal
jmenovací
dekrety
profesorkám
a profesorům,
23 jich bylo
z Univerzity
Karlovy.

Kronika

21. 12. 2025
Akademická obec uctila památku obětí střelby na
Filozofické fakultě UK před hlavní budovou fakulty.

14. 1. 2026
Univerzita Karlova získala v rámci
certifikace FISU Healthy Campus
nejvyšší možné ocenění – Platinum.

29. 1. 2026
Univerzita Karlova a Nadační fond UK
podepsaly memorandum o spolupráci
s Nadací The Kellner Family
Foundation.

13. 2. 2026
Rychlobruslař
a student
prvního ročníku
na FTVS UK
Metoděj Jílek
přidal k jedné
stříbrné medaili
na olympiádě
i zlatou na trase
10 000 m.

24. 2. 2026

Prezident Petr Pavel vystoupil na diskusi se studujícími *Válka na Ukrajině a role Česka*, kterou pořádala Geografická sekce PřF UK.

26. 2. 2026

Akce *Ženy, které inspirují* v Kampusu Hybernská představila talentované vědkyně i úspěšné absolventky UK.

In memoriam

V nedožitých 96 letech zemřel profesor Karel Malý, významný právní historik druhé poloviny dvacátého století. Celý svůj život spojil s Univerzitou Karlovou, nejprve jako student práv, posléze jako vědec, který se zabýval především starším obdobím českých právních dějin, českého politického a státního myšlení a také vývojem státní správy a samosprávy. V letech 1994–2000 byl rektorem Univerzity Karlovy.

Slavnostní inaugurace nového rektora

11. 3. 2026

Pečetidlo, žezlo, klíč, prsten a rektorský řetěz se zlatou medailí. Tato pětice předmětů symbolizuje práva a povinnosti rektora Univerzity Karlovy. Do své správy je 11. března převzal nový rektor UK Jiří Zima. Na slavnostní inauguraci mu je ve Velké aule Karolina předala jeho předchůdkyně Milena Králíčková.

Silnou stránkou univerzity jsou lidé

Po čtyřech letech, kdy stála v čele Univerzity Karlovy jako první žena-rektorka, skončila 31. ledna ve funkci Milena Králíčková. „Být rektorem nebo rektorkou je služba, která má hledat cestu, propojovat světy. Určitě se to někdy dařilo dobře, ale na vše čtyři roky nestačí,“ ohlíží se za uplynulým obdobím.

TEXT Tereza Kůstková
FOTO Hynek Glos

Jaká je v tuto chvíli Univerzita Karlova, v jejímž čele jste čtyři roky stála? Jakou univerzitu svému nástupci předáváte?

Univerzitu, která je v mnoha oblastech národním i mezinárodním lídrem, ale také univerzitu, která bude v nadcházejícím období procházet nejednoduchou etapou investičního boomu. To na celou řadu fakult, kde tento investiční boom probíhá, ale i na vedení univerzity, bude klást nemalé nároky.

Můžete pojmenovat silné a slabé stránky Univerzity Karlovy?

Silnou stránkou jsou v prvé řadě lidé. Měla jsem možnost opakovaně navštěvovat všech sedmáct fakult. Lidské nadšení, chuť univerzitu posouvat, je určitě ta nejsilnější věc. Vedení univerzity se za dobu mé služby snažilo, aby se podmínky pro zaměstnance a studující zlepšovaly, abychom se stávali dobrým zaměstnavatelem a dobrým místem ke studiu. Slabou stránkou je jednoznačně podfinancování všech veřejných vysokých škol.

Měla jste v něčem těžší roli jako první rektorka-žena na naší univerzitě?

Asi to ještě úplně nedokážu zhodnotit. Možná bych na tuhle otázku uměla lépe odpovědět za půl roku. Co ale mohu říct už teď, je, že jsem si v určitých okamžicích uvědomovala, jak moc by pomohlo, kdyby bylo více žen v politice. Když jsem jednala s ministry, poslanci a poslankyněmi, uvědomila jsem si, že ženy ve vyšších funkcích chybějí nejen v akademické sféře, ale i v politice obecně. Jsem přesvědčená, že leadership, který je opravdu inkluzivní a přináší různé perspektivy, je kvalitnější.

Co byste vzkázala na rozloučenou celé akademické obci?

Zprv bych chtěla popřát novému vedení hodně sil, energie a úspěchů, protože až když si jednou ozkoušíte rektorské boty, víte, že kdokoli v té funkci nebude mít lehkou pozici. Všem akademikům, akademičkám, zaměstnancům a zaměstnankyním bych pak přála, aby se jim na univerzitě dobře pracovalo, aby je práce

pro univerzitu těšila a aby cítili, že i oni přispívají k tomu, jak je Univerzita Karlova důležitá a jak významně ovlivňuje českou společnost.

Naším studujícím bych moc přála, aby studium na Univerzitě Karlově znamenalo pozitivní posun v jejich životní cestě. Nenabízíme jenom vzdělávání a informace, ale i hodnoty. Univerzitu jsem měla možnost posledních dvanáct let sledovat z pozice prorektorky i rektorky a pevně věřím, že jdeme správným směrem. Moc naší univerzity přejí, ať se jí daří dál se rozvíjet a ať si je vědoma místa, které v české společnosti má, protože je unikátní, nezastupitelné, a my všichni, kteří na univerzitě jsme, včetně studujících, můžeme přispívat k tomu, aby její role taková byla i dál.

Celý rozhovor si můžete přečíst zde:

Silnou stránkou jsou lidé, jejich nadšení a chuť univerzitu posouvat

Nominujte na Cenu manželů Coriových

Cena Univerzity Karlovy za přínos k rovným příležitostem

Znáte kolegu, kolegyni, studující nebo tým, kteří posouvají rovné příležitosti?

Jak nominovat:

1. Stáhněte a vyplňte nominační formulář
2. Přiložte podklady dokládající přínos aktivity
3. Odešlete nominaci do **31. 5. 2026**

Ocenění bude předáno **17. 11. 2026**

Naskenujte a nominujte

Míčky vybavené rolničkami, se kterými hrají nevidomí sportovci baseball pod vedením dvou studentek z FTVS UK: Terezy Stejspalové a Elišky Thompson.

Blind baseball není rozmar **48**

**Univerzita
Karlova**